

Wychowanie to podstawa

Materiały dla nauczycieli i nauczycielek

zestaw 5.

JAK ANGAŻOWAĆ UCZNIÓW I UCZENNICE W DZIAŁANIA NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ?

Wychowanie to podstawa

„Wychowanie to podstawa” to program wsparcia wychowawców i wychowawczyń klas IV-VIII szkół podstawowych. Głównym jego celem jest przygotowanie i upowszechnienie w szkołach modelu planowania, tworzenia i wdrażania rozwiązań wzmacniających zadania wychowawcze szkoły, które umożliwią wychowawcom i wychowawczyniom:

- rozwijanie własnych umiejętności wychowawczych;
- wspieranie uczennic i uczniów w ich rozwoju w tym w budowaniu osobistego systemu wartości,
- budowanie szkolnych relacji i wzmacnianie procesów grupowych w klasie,
- włączanie uczennic i uczniów do współdecydowania w klasowej i szkolnej wspólnocie,
- uwrażliwienie uczennic i uczniów na lokalne oraz globalne problemy i wyzwania.

Program jest realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach obszaru programowego „Ucz otwartości”, który wspiera budowanie w klasie dobrych relacji oraz pomaga nauczycielom i nauczycielkom podejmować z uczniami i uczennicami trudne tematy.

Wychowanie to podstawa

Materiały dla nauczycieli i nauczycielek

zestaw 5.

JAK ANGAŻOWAĆ UCZNIÓW I UCZENNICE W DZIAŁANIA NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ?

Spis treści

- 7 Wprowadzenie.**
Judyta Ziętkowska
- 9 Autodiagnoza wychowawcy – ćwiczenie**
Judyta Ziętkowska
- 12 Ja, moi uczniowie i uczennice oraz nasza szkoła jako część społeczności lokalnej.**
Judyta Ziętkowska
- 12 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 14 Działania specjalne – inspiracje
- 16 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 18 Jak zainteresować uczniów i uczennice tym, co się dzieje w okolicy?**
Greta Drożdziel-Papuga
- 18 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 19 Działania specjalne – inspiracje
- 20 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 23 Modelowanie postawy obywatelskiego zaangażowania w sprawy lokalne.**
Agnieszka Jarmuł
- 23 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 24 Działania specjalne – inspiracje
- 26 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 28 Jak zaangażowanie uczniów i uczennic w działania ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić mnie jako wychowawcę?**
Bernadetta Białek
- 28 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 29 Działania specjalne – inspiracje
- 31 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 33 Jak zaangażowanie w działanie ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić uczniów i uczennice?**
Judyta Ziętkowska
- 33 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 34 Działania specjalne – inspiracje
- 36 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 38 Bibliografia**
- 39 Autorki**

Wprowadzenie

Judyta Ziętkowska

Maria Montessori napisała kiedyś „w otoczeniu jest moc wychowawcza obecna dookoła, a wszyscy – dzieci i nauczyciel – mają w niej swój udział”. Czytając słowa tej znanej twórczyni systemu wychowania dzieci i lekarki wyobrażamy sobie, że chodzi o najwyższe kilkulatki, które zachęcane do eksplorowania terenu, poznają w ten sposób podstawowe prawa przyrody, np. że liście spadają z drzew, a kałuże robią się po deszczu. Ale równie dobrze to zalecenie może odnosić się do starszych dzieci, a nawet nastolatków. Szczególnie jeśli zadamy sobie pytanie, czym właściwie jest to „otoczenie” naszych uczniów i uczennic.

Otoczenie to miejsce, w którym żyją na co dzień. To widoki, które mijają w drodze do szkoły i do domu niemal każdego dnia. To infrastruktura, z której zdarza im się korzystać (parki, przystanki autobusowe, place zabaw). To instytucje działające w okolicy (np. ich szkoła, urząd gminy, kościół, świetlica miejska). I wreszcie otoczenie to przede wszystkim ludzie, których wokół siebie mają – rodzina, rówieśnicy, nauczyciele, sąsiedzi, pan sprzedawca z osiedlowego sklepu i pani pracująca w pobliskiej bibliotece.

Wszystkie te elementy nie istnieją w oderwaniu od siebie, wręcz przeciwnie – są z sobą powiązane, często zależą od siebie. Dzieje się tak, ponieważ osoby zamieszkujące określony obszar siłą rzeczy korzystają z tych samych zasobów, mają wspólne interesy czy potrzeby, trapią ich podobne problemy. Mówimy wtedy o tzw. społeczności lokalnej. Ale dostrzeżenie przez młodych ludzi tych powiązań i tego, że są ich częścią, jest zwyczajnie trudne. Trudne, ale kluczowe.

Zrozumienie, jak działa świat wokół mnie, poczucie bycia jego ważną częścią, świadomość własnych praw i obowiązków, które mam jako obywatel lub obywatelka, wiara w to, że mogę wpływać na to, jak wygląda otaczająca mnie rzeczywistość – to istotne elementy pozwalające lepiej odnaleźć się młodemu człowiekowi na progu dorosłego życia. Ale nie są to rzeczy, których jest on w stanie nauczyć się wyłącznie z podręcznika, choćby był on najlepszy. Jedyną skuteczną drogą do tego jest stworzenie bezpiecznych warunków, w których dziecko będzie mogło doświadczyć pewnych rzeczy w praktyce – poznać okolicę i jej mieszkańców oraz mieszkanki, zrozumieć, jak ona działa, podjąć inicjatywę na jej rzecz i wziąć za nią odpowiedzialność, współpracować z różnymi osobami i podmiotami na drodze do realizacji swojego celu.

W innym miejscu Montessori podkreślała, że „dziecko, które opuszcza ciało matki, nie wchodzi w naturalne środowisko, lecz w środowisko cywilizacji, w którym rozgrywa się życie dorosłych. [...] Dlatego rodzice, a później nauczyciele muszą stać się dla dziecka łącznikiem, tłumaczem i interpretatorem skomplikowanego świata...”. Jako wychowawca lub wychowawczyni możesz stać się tym „łącznikiem i interpretatorem” dla swojej klasy.

Z tego zestawu materiałów dowiesz się, jak wykorzystać godziny wychowawcze, codzienne sytuacje szkolne oraz dodatkowe działania takie jak projekty edukacyjne do rozwijania u uczniów i uczennic tych kompetencji, które dadzą im szansę na bycie świadomymi, znającymi własne możliwości i zaangażowanymi w lokalne sprawy obywatelami i obywatelkami. Wśród tych kompetencji można wymienić:

Wiedza:

- Czym jest projekt edukacyjny/lokalny?
- Jakie są zasoby i potrzeby okolicy?
- Jakie podmioty działają w okolicy i jakie są sposoby na współpracę z nimi?
- Jakie są dostępne narzędzia i pola wpływu obywatelskiego w wymiarze lokalnym?
- Jakie są współzależności pomiędzy nami, szkołą a społecznością lokalną?
- Czym jest tożsamość lokalna?

Umiejętności:

- Praca w grupie
- Komunikacja (w tym komunikowanie swoich potrzeb i dochodzenie do konsensusu)
- Wspólne podejmowanie decyzji
- Identyfikowanie wyzwań i wspólne ich rozwiązywanie
- Planowanie i przeprowadzanie projektu lokalnego
- Rozpoznawanie zasobów i potrzeb społeczności lokalnej
- Współpraca z różnymi podmiotami
- Pozyskiwania wsparcia dla swoich działań.

Postawy:

- Otwartość i szacunek dla innych
- Empatia
- Gotowość do współpracy z innymi
- Branie odpowiedzialności za siebie i sprawy społeczności lokalnej
- Zaangażowanie się w sprawy ważne dla mnie i dla mojej okolicy
- Poczucie wpływu i sprawczości
- Wzmacnianie poczucia bycia częścią miejsca, w którym żyję
- Inicjatywność

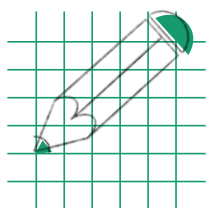
W zestawie znajdziesz materiały zgromadzone wokół pięciu tematów:

- **Ja, moi uczniowie i uczennice oraz nasza szkoła jako część społeczności lokalnej.** Dowiesz się tutaj, jak wyjaśniać klasie powiązania występujące w społeczności lokalnej i jak stworzyć ze szkoły ważne miejsce lokalnej aktywności.
- **Jak zainteresować uczniów i uczennice tym, co się dzieje w okolicy?** Znajdziesz tu podpowiedzi, jak zachęcić klasę do spojrzenia na najbliższe otoczenie w inny sposób niż dotychczas i odkrycia jego potencjału.
- **Modelowanie postawy obywatelskiego zaangażowania w sprawy lokalne.** Odkryjesz, jak poprzez własne postawy przekonać młodych ludzi do działania.
- **Jak zaangażowanie uczniów i uczennic w działania ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić mnie jako wychowawcę?** Zobaczysz, co tobie może dać włączenie klasy w działania lokalne.
- **Jak zaangażowanie w działanie ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić uczniów i uczennice?** I przede wszystkim, zastanowisz się nad tym, co konkretnie da dzieciom zachęcenie ich do podejmowania inicjatyw lokalnych.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że inicjowanie uczniowskich działań skierowanych do społeczności lokalnej to czasem trudna i wyboista droga. Wymaga dodatkowego wysiłku i czasu. Twoi uczniowie i uczennice na starcie tej przygody też niekoniecznie muszą widzieć, po co właściwie mają podejmować się takiej pracy. I wtedy to swoją własną motywacją trzeba obdzielić kolejne 20 czy 30 młodych osób patrzących na ciebie. Ale jednocześnie każde najmniejsze ćwiczenie czy podpowiedź zaproponowane w tym materiale daje szansę na realne wzmocnienie twojej klasy. Kto wie, być może kiedyś, mijając swojego dawnego ucznia lub uczennicę na ulicy, dowiadując się, co teraz w życiu robi, jak sobie radzi, pomyślisz, że masz w tym swoją cegiełkę jako wychowawca czy wychowawczyni.

Na początku rozdziału piątego zapraszamy do autodiagnozy, która pozwoli Wam odnieść własne doświadczenia do zaprezentowanych dalej materiałów. Odpowiedzi na zamieszczone poniżej stwierdzenia, pozwolą sprawdzić, w którym z obszarów najbardziej przyda się Wam wsparcie naszych autorów i ich odpowiedzi. Umożliwi to także rozpoczęcie lektury rozdziału od tekstu, który będzie najlepiej się wpisywał w Wasze potrzeby. Powodzenia!

ĆWICZENIE

Autodiagnoza wychowawcy – ćwiczenie

Judyta Ziętkowska

Zachęcamy do autorefleksji nad każdym z pięciu tematów poruszanych w tym rozdziale. Przeczytaj poniższe stwierdzenia i zastanów się, jak często obserwujesz u siebie przedstawione zachowania i postawy. Zaznacz w dowolny sposób odpowiednią cyfrę, przyjmując że 1 oznacza „nigdy” a 5 oznacza „zawsze”.

Daj sobie czas do zastanowienia się, odpowiadaj możliwie szczerze. Potraktuj to jako szansę na własny rozwój i lepsze zrozumienie siebie. Niezależnie od odpowiedzi postaraj się wracać do notatek co jakiś czas i sprawdzać – co się zmieniło? Jakie zachowania i postawy zauważam u siebie częściej? Jakie rzadziej? Z czego to wynika?

Ja, moi uczniowie i nasza szkoła jako część społeczności lokalnej.

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Pokazuję uczniom i uczennicom powiązania między nimi, szkołą a społecznością lokalną.					
Włączam rodziców w działania, które podejmuję razem z klasą (np. mówię o nich, zapraszam do współpracy).					
Zapraszam osoby ze społeczności lokalnej na zajęcia z klasą (np. żeby opowiedzieli o swoich zawodach, wyjaśnili, jak działa urząd).					
Wyjaśniam uczniom i uczennicom, kto poza nimi i pracownikami szkoły korzysta z niej i w jakim celu.					
Inicjuję działania, które włączają mieszkańców i mieszkanki okolicy w życie szkoły.					

Jak zainteresować uczniów i uczennice tym, co się dzieje w okolicy?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Podczas wspólnych wyjść poza szkołę zachęcam uczniów i uczennice do zwracania uwagi na to, co mijają.					
Włączam ciekawostki o okolicy do moich rozmów z uczniami i uczennicami (np. o historii, przyrodzie).					
Korzystam z wiedzy moich uczniów i uczennic o okolicy (np. gdzie najlepiej coś załatwić, jak można spędzić wolny czas).					
Poruszam podczas godzin wychowawczych tematy, które mają wzmocnić poczucie przynależności uczniów i uczennic do miejsca, w którym żyją.					
Reaguję na wypowiedzi wyrażające niechęć do miejsca, w którym uczniowie i uczennice żyją i staram się z nimi o tym rozmawiać (np. „u nas nic nie ma”, „tutaj to już wrony zawracają”).					

Modelowanie postawy obywatelskiego zaangażowania w sprawy lokalne.

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Własnym zachowaniem staram się pokazać uczniom i uczennicom, co to znaczy być zaangażowanym obywatelem lub obywatelką.					
Jestem na bieżąco z tym, co dzieje się w mojej okolicy i wiem, w jakim przedsięwzięciu mogę zaproponować udział moim uczniom i uczennicom.					
Zachęcam uczniów i uczennice do refleksji nad tym, co ich otacza (np. jak wygląda ich okolica, co się w niej zmienia, co chcieliby sami zmienić, a co im się podoba).					
Proponuję uczniom i uczennicom zaangażowanie się w takie działania na rzecz innych, do których sam lub sama mam przekonanie.					
Zwracam uwagę na to, jak sam lub sama wypowiadam się o okolicy i jej mieszkańcach i mieszkankach wobec klasy (unikam określeń pejoratywnych, używam języka neutralnego lub pozytywnie nacechowanego).					

Jak zaangażowanie uczniów w działanie z i na rzecz społeczności lokalnej może wzmocnić mnie jako wychowawcę.

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Zauważam i doceniam działania na rzecz innych podejmowane przez moich uczniów i uczennice.					
Wykorzystuję projekty lokalne realizowane wspólnie z klasą jako szansę do zacieśniania więzi z moimi uczniami i uczennicami.					
Potrafię wskazać, jakie kompetencje przydatne w dalszym życiu zdobywają osoby z mojej klasy poprzez angażowanie się w działania lokalne.					
Wiem, co moi uczniowie i uczennice myślą o miejscu, w którym żyją na co dzień.					
Podejmuję działania, które mają na celu przełamywanie niewiary we własne siły uczniów i uczennic.					

Jak zaangażowanie w działanie ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić uczniów i uczennice?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Angażuję do projektów nie tylko uczniów i uczennice z najlepszymi wynikami, ale też tych o słabszych osiągnięciach edukacyjnych.					
W informacji zwrotnej udzielanej uczniowi lub uczennicy podkreślam jego/jej potencjał do działania.					
Realizując z klasą dodatkową inicjatywę (np. projekt skierowany do społeczności lokalnej), pozwalam uczniom i uczennicom podejmować samodzielnie część decyzji z nią związanych.					
Dbam o to, żeby uczniowie i uczennice znali ramy współpracy już na początku wspólnego działania (m.in. jaka będzie moja rola, jaka będzie ich rola, o czym będą mogli decydować sami, jak często będziemy się spotykać).					
Ważniejsze jest dla mnie skupienie się na tym, co dzieje się w grupie (np. jak uczniowie się z sobą dogadują, jak sobie radzą z konfliktem, czy ktoś nie pozostaje na uboczu) niż wykonanie wszystkich zadań przewidzianych w harmonogramie projektu.					

MOJE WNIOSKI

Przyjrzyj się swoim odpowiedziom i zapisz, jakie wnioski ci się nasuwają:

.....

.....

.....

MOJE WYZWANIE

Chciałabym/chciałbym bardziej świadomie stosować następujące elementy:

.....

.....

.....

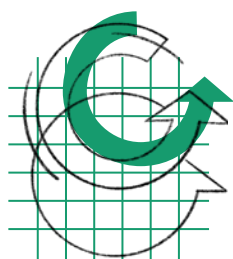
Po czasie wyznaczonym na twoje wyzwanie, możesz wrócić do tabeli autorefleksji i sprawdzić, co się zmieniło. Możesz też wracać do niej co roku, aby monitorować zmiany w twoim podejściu do pracy wychowawczej.

Wykorzystanie lokalnych zasobów (historycznych, przyrodniczych, osobowych) i nawiązywanie do nich w pracy wychowawczej pozwala uczniom i uczennicom rozpoznać i zrozumieć powiązania między różnymi grupami, instytucjami, miejscami. Stają się w ten sposób obywatelami i obywatelkami bardziej świadomymi swojego miejsca.

Jednocześnie wszelkie inicjatywy, które otwierają szkołę dla społeczności lokalnej – zapraszanie na wydarzenia, udostępnianie przestrzeni, kierowanie działań do mieszkańców i mieszkańek – odczarowują jej obraz jako oderwanego od świata „na zewnątrz” mikrokosmosu. Wychodząc z działaniami do najbliższego otoczenia, twoja klasa uczy się współpracy i współistnienia z różnymi grupami, buduje w sobie postawę otwartości i empatii, ma szansę poczuć się bardziej związana ze szkołą i odpowiedzialna za nią.

Ja, moi uczniowie i nasza szkoła jako część społeczności lokalnej.

Judyta Ziętkowska

Codziennie sytuacje szkolne – wskazówki

Zainicjuj klasowe śniadania z lokalnych produktów i specjalności

Zaproponuj klasie, żeby co jakiś czas (np. raz w miesiącu) godzina wychowawcza odbywała się w formie wspólnego śniadania. Zachęć do tego, żeby każdy przyniósł do jedzenia coś, co kojarzy mu się z miejscowością lub regionem, co jada się u niego w domu albo też co po prostu lubi. Podczas posiłku możesz zainicjować rozmowę, np. o tym, czy uczniowie i uczennice wiedzą, skąd pochodzą produkty znajdujące się na stole, co to znaczy, że produkt jest lokalny, jakie potrawy typowe dla waszego regionu kojarzą, czy je się takie dania u nich w domach. Zwróć uwagę, że wspólne śniadania pozwalają też na to, żeby w bardziej swobodnej atmosferze móc poruszyć z klasą różne tematy wychowawcze. To także dobra okazja do zauważenia i poznania poszczególnych osób w grupie. Może z czasem zdecydujesz się zaprosić na takie śniadanie rodziców, dziadków czy reprezentantów lub reprezentantki lokalnych instytucji?

Stwórz mapę społeczności w sali klasowej

Sala należąca do twojej klasy to miejsce, które możesz wykorzystać do zaciekawienia uczniów miejscem, w którym żyją i zachęcenia do jego eksplorowania. Stwórz z klasą mapę społeczności lokalnej (np. na szarym papierze), którą powiesicie w widocznym miejscu. Naniescie na nie punkty ważne dla mieszkańców i mieszkańek, miejsca symboliczne/historyczne, miejsca, gdzie ludzie lubią się spotykać, rozwijają swoje pasje, np. szkoła, park, skwerek, rynek, kościół, pomnik, itp. Zaznaczcie te punkty, które są ważne też dla was. Zadbaj o to, żeby na mapie pojawiła się też wasza szkoła.

Postaraj się co jakiś czas wracać z klasą do mapy i sprawdzać, co się zmieniło, może przybyło jakieś nowe miejsce. Dzięki temu spojrzysz na okolicę oczami swoich uczniów i uczennic. Możesz też wykorzystać w dogodnym czasie mapę jako punkt wyjścia do większego działania, np. pytając klasę, jakie miejsca według nich są zaniedbane, co warto byłoby zmienić i w jaki sposób.

Włączaj rodziców

Rodzice są tą grupą, która może być szczególnie zainteresowana tym, co dzieje się w szkole i z którą jako wychowawca masz zapewne często do czynienia. Zachęcamy do spojrzenia na rodziców twojej klasy jako na przedstawicieli i przedstawicielki społeczności lokalnej, których zapraszasz do szkoły i pokazujesz, że to miejsce jest dla nich otwarte. Mogą to być drobne gesty, np. zadbanie o miejsce, gdzie rodzice mogą spokojnie poczekać na dziecko, zwrócenie uwagi na to, żeby w sali klasowej czy na korytarzu były zwroty bezpośrednio skierowane do nich. A może jesteś gotowy/gotowa zaprosić rodziców do współdecydowania, np. o tematach, jakie warto poruszyć z klasą? Dzięki takim działaniom nie tylko włączasz rodziców w życie szkoły, ale też pokazujesz klasie, że szkoła to nie zabarykadowany budynek z zasadami narzuconymi z góry, ale miejsce, w którym podejmuje się dialog z innymi. Rodzice mogą być cennymi sprzymierzeńcami we wzmacnianiu zaangażowania swoich uczniów i uczennic w działania lokalne. Przy okazji rozmów z rodzicami mów o tym, jakie projekty związane z okolicą planujecie lub realizujecie, a także dziękuj im za włączanie się ich dzieci w konkretne inicjatywy na rzecz innych – to bardzo doceniające dla samych młodych ludzi.

Reaguj na to, co słyszysz

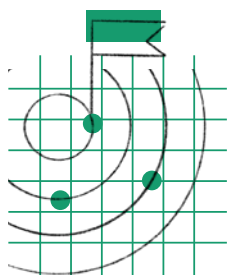
Jeśli dotrą do Ciebie głosy od klasy, na które możesz zareagować i podjąć temat, chwyć się ich. Ktoś z klasy zauważył, że jest głośno, bo obok w sali odbywa się zebranie lokalnego chóru? Świetnie! Porozmawiaj o tym, kto – poza uczniami i uczennicami oraz pracownikami i pracowniczkami – korzysta jeszcze z zasobów szkoły i dlaczego. Może to właśnie odwiedzający szkołę staną się waszym największym wsparciem, kiedy będziecie planować większe działania – w końcu są na wyciągnięcie ręki. Słyszysz, że któryś z uczniów lub któraś z uczennic wygłasza stwierdzenia przyrównujące szkołę do zamkniętych instytucji takich jak więzienie czy koszary? Super! Podejmij wątek i rozpocznij dyskusję o tym, dlaczego tak myślą, co by sprawiło, że spojrzeliby na szkołę jako na miejsce bardziej otwarte dla nich i dla osób z okolicy.

Zapraszaj reprezentantów i reprezentantki społeczności

W środowisku lokalnym twojej szkoły z pewnością można znaleźć wiele osób, które mogą swoim doświadczeniem i wiedzą podzielić się z uczniami i uczennicami. Pracownik lub pracowniczka urzędu gminy może opowiedzieć, na czym polega budżet partycypacyjny. Lokalna organizacja pozarządowa pokaże, w jakie inicjatywy mogą włączyć się młodzi. Policjant lub policjantka przeprowadzi zajęcia o tym, jak zadbać o swoje bezpieczeństwo. Artysta lub artystka z waszej miejscowości uświetni swoim występem wydarzenie szkolne. Dziadek Franka z równoległej klasy przyjdzie, by jako świadek historii przybliżyć ją młodszemu pokoleniu. A może chętni rodzice dzieci mogliby opowiedzieć o swoich zawodach? Dla twoich uczniów i uczennic to nie tylko uatrakcyjnienie zajęć. To również pokazanie im, że w ich otoczeniu istnieje wiele powiązań między ludźmi czy miejscami (w tym szkołą), a oni są częścią społecznej sieci.

Proponuj włączenie wątków lokalnych do programu szkoły

Zaproponuj dyrekcji i gronu pedagogicznemu dyskusję o tym, na ile ważne jest dla was, żeby szkoła była otwarta/przyjazna dla środowiska lokalnego i co to znaczy, że jest jego częścią. Czy takie zapisy znajdują się w jej misji? Jeśli są, jakie działania to pokazują? Jeśli nie ma, czy chcecie, żeby tam się znalazły? Rozważcie też umieszczenie w programie wychowawczo-profilaktycznym szkoły zagadnień związanych z lokalnością, np. wspierania inicjatyw wolontariackich podejmowanych przez uczniów i uczennic, wzmocnienia wrażliwości na potrzeby innych, wykorzystania potencjału autorytetów i instytucji ze środowiska lokalnego do kształcenia pożądanych postaw u młodych ludzi. To działania z poziomu całej szkoły. Jako wychowawca możesz też zadbać o własne poletko i np. zastanowić się, jak włączyć tematy związane z małą ojczyzną i jej mieszkańcami oraz mieszkankami do programu godzin wychowawczych.

Działania specjalne – inspiracje

Bank czasu

Załącz z uczniami i uczennicami bank czasu i zachęćcie osoby ze szkoły, ale i mieszkające w okolicy, do zapisania się do niego. W banku czasu walutą jest czas zamiast pieniądza. Należąc do banku czasu poświęcasz swój czas na nauczenie innych tego, co potrafisz (np. obsługa komputera) albo podzielenie się tym, co cię pasjonuje (np. zgłębianie tajemnic kuchni azjatyckiej). Taka inicjatywa daje szansę na spotkanie się różnych pokoleń, wzajemne poznanie się i zmierzenie się ze wzajemnymi stereotypami („młodym ludziom nic się w dzisiejszych czasach nie chce”, „starzy to tylko gadać potrafią”).

Wymienialnia rzeczy różnych

Zasugeruj klasie zorganizowanie na terenie szkoły tzw. „garażówki” dla społeczności lokalnej. Zaproście znajomych, sąsiadów i sąsiadki, rodzinę do przyniesienia rzeczy, które są już im niepotrzebne i są gotowi je oddać, np. ubrania, meble, pocztówki, zabawki, książki. Może ten fikus, o który codziennie się potykasz, będzie dla kogoś spełnieniem marzeń? Pamiętajcie, żeby oddawane przedmioty były w dobrym stanie. Rzeczy, które nie znajdą nowego właściciela lub właścicielki, można oddać odpowiedniej organizacji, np. Dom Samotnej Matki. Przy okazji przygotowań wymienialni można porozmawiać z klasą o tym, czym jest świadoma konsumpcja i jak można ją wdrażać w codziennym życiu. Może to być też pretekst do rozmowy z klasą o idei recyklingu, a nawet stworzenia wspólnie rzeźby recyklingowej.

Wspólne obchodzenie świąt

Przy okazji zbliżających się świąt (wielkanocnych, bożonarodzeniowych, ale też święta szkoły) zaprosz chętnych na warsztaty przeprowadzane wspólnie z klasą. Zastanówcie się, kto mógłby być zainteresowany udziałem – rodzice, koledzy i koleżanki ze szkoły, a może panie z koła gospodyń? Podczas warsztatów można razem tworzyć ozdoby choinkowe, stroiki, własnoręcznie robione prezenty lub przyrządzić coś prostego do jedzenia. Takie działanie łatwo przekuć w coroczną tradycję, na którą będą czekać zarówno twoi uczniowie i uczennice, jak i pozostali zainteresowani.

Nocny turniej gier planszowych

Szkoła może żyć także nocą, wystarczy zamienić ją na chwilę w miejsce, gdzie odbędą się wielkie igrzyska planszówek! Zaproponuj klasie przygotowanie nocnego turnieju dla społeczności szkolnej, ale też dla gości z zewnątrz, np. rodzin rówieśników jak i pracowników i pracowniczek szkoły. Urządźcie stanowiska do grania na sali gimnastycznej lub (przy sprzyjającej pogodzie) na szkolnym boisku – taka planszowa olimpiada pod chmurką. Wolicie przeprowadzić kilka rozgrywek równocześnie w salach? Jest wiele opcji. Zaproś uczniów i uczennice do wspólnego tworzenia planu rozgrywek. Zaproponuj, że mogą w szkole i w okolicy zrobić krótką sondę, w której zapytają się potencjalnie zainteresowanych wydarzeniem o ich ulubione planszówki.

Jeśli twoja klasa nie przepada za planszówkami, nic straconego. Możesz zaproponować jej zorganizowanie igrzysk gier podwórkowych – zarówno tych, w które grają sami uczniowie i uczennice, jak i tych, w które kiedyś (a może i teraz?) grali ich rodzice i dziadkowie. Więcej o tym, jak przygotować takie rozgrywki, znajdziesz w publikacji „Młody obywatel na sportowo” – rozdział „Kronika sportowa”: <https://ceo.org.pl/publikacje/edukacja-obywatelska-i-ekonomiczna/mlody-obywatel-na-sportowo-czyli-jak-rozruszac-okolice>

Questing

Questing to rodzaj gry terenowej, która pozwala biorącym udział na samodzielne odkrywanie (często nieoczywistych) miejsc w okolicy poprzez podążanie za rymowanymi wskazówkami. Przedstaw klasie pomysł opracowania questingu dotyczącego obszaru, który chcecie przybliżyć mieszkańcom i mieszkankom i zachęcić do jego eksplorowania. Może to być teren waszej szkoły, osiedla, dzielnicy, ale też całej miejscowości. Przygotowując questy twoi uczniowie i uczennice sami będą musieli bardzo dobrze poznać dany obszar, sprawdzić, co na nim jest, co znaczy dla osób, które z niego korzystają, z czym się kojarzy.

Materiał „Zmiennicy” i „Rozegraj okolice” podpowie ci, jak zorganizować grę w terenie krok po kroku:

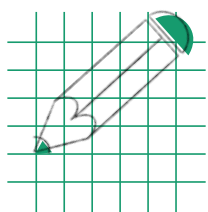
- https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/sites/mlodyobywatel.ceo.org.pl/files/user-files/Materialy_educacyjne/MOB5/zmiennicy_broszura.pdf
- https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/sites/mlodyobywatel.ceo.org.pl/files/user-files/Materialy_educacyjne/MOB5/rozegraj-okolice.pdf

Zjazd absolwentów i absolwentek

Zaproponuj uczniom i uczennicom zorganizowanie zjazdu absolwentów i absolwentek klasy lub szkoły. Kto kiedyś chodził do 5b? Co teraz robi? Jak wspomina szkołę? Co pamięta najlepiej z czasów szkolnych? Które miejsca za jego czasów były kryjówką przed nauczycielami i nauczycielkami? Twoja klasa będzie miała możliwość spojrzenia na swoją szkołę jako na miejsce ważne dla wielu osób, zakorzenione w społeczności, zmieniające się razem z nią. Być może da im to światełko nadziei, że kiedyś spojrzą z sentymentem na czasy szkolne. Zarówno dla zaproszonych gości, jak i dla klasy to także sygnał, że szkoła pamięta o swoich uczniach i uczennicach i chce podtrzymać z nimi kontakt.

Współpraca z innymi szkołami

Zastanów się, do których działań realizowanych z klasą możesz włączyć inne szkoły z okolicy. Dzięki temu wasze inicjatywy mogą być realizowane na większą skalę, pozwolą dotrzeć do szerszego grona osób. Ale też może to być przyczynek do budowania szkolnej sieci współpracy, wymiany pomysłów między uczniami i uczennicami, kadrą pedagogiczną i dzielenia się zasobami. Dla twojej klasy to także praktyczna nauka współpracy z innymi grupami, instytucjami.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Otwieramy szkołę

Celem ćwiczenia jest pokazanie klasie, że szkoła to coś więcej niż budynek, do którego przychodzą „tylko ci, co muszą”. Podczas lekcji uczniowie i uczennice zastanowią się, jakie są szkolne zasoby i kto z nich korzysta. Wzmocnią swoje poczucie bycia współgospodarzami miejsca ważnego dla okolicy, czyli swojej szkoły.

Czas trwania: 35-40 min

Materiały i środki dydaktyczne: wycięte z papieru puzzle z wypisanymi zasobami szkoły – tymi materialnymi i tymi niematerialnymi (np. biblioteka, boisko, sala komputerowa, sprzęt sportowy, chór, zajęcia dodatkowe z matematyki, organizowany co roku festyn, tablica ogłoszeń, itp.), puste puzzle do uzupełnienia, markery/długopisy

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8

Przebieg ćwiczenia:

1. Wyjaśnij klasie, że dziś na zajęciach wspólnie zastanówicie się, jakie zasoby ma wasza szkoła, kto z nich korzysta i w jaki sposób.
2. Rozłóż na podłodze puzzle z wypisanymi zasobami szkoły. Zachęć grupę, żeby wybrała te, z których sama korzysta lub korzystała. Jeśli uczniowie i uczennice zasygnalizują, że jakichś zasobów brakuje, pozwól je dopisać na pustych puzzlach.
3. Poproś o ułożenie z wybranych puzzli szlaku biegnącego przez salę.
4. Następnie podziel klasę na 3-4- osobowe zespoły. Zachęć do zastanowienia się, kto jeszcze poza nimi korzysta z wybranych zasobów. W razie potrzeby wspomagaj pytaniami, np. Kto poza uczniami i uczennicami ma zajęcia na naszym boisku? Kto bierze udział w organizowanych przez szkołę wydarzeniach? Kto chodzi do szkoły codziennie, a kto odwiedza ją od czasu do czasu? Poproś o zapisywanie pomysłów na pustych puzzlach. Przykładowe odpowiedzi: uczniowie i uczennice z innych szkół, rodzice, rada gminy, nauczyciele i nauczycielki, fani ping-ponga, itp.
5. Powiedz grupie, żeby zapisane puzzle dodała do wcześniejszej układanki w odpowiednie miejsce, np. jeśli na puzzlu jest napisane „koło starszych szachistów” i ono raz w miesiącu korzysta ze szkolnej świetlicy, dołóżcie go do puzzla z napisem „szkolna świetlica”.
6. Podsumuj ćwiczenie na forum. Zwróć uwagę na to, co pojawiło się na puzzlach, kto korzysta z zasobów szkoły. Zachęć uczniów i uczennice do refleksji: Czy coś podczas ćwiczenia ich zaskoczyło? Co to było? W nawiązaniu do puzzli i do padających odpowiedzi dopowiedz, że szkoła jest przeznaczona nie tylko dla jej uczniów i uczennic oraz pracowników i pracowniczek. Szkoła pełni ważne miejsce dla otoczenia, w którym się znajduje – w tym dla jego mieszkańców i mieszkank. A oni jako współgospodarze tego miejsca mogą do niego zapraszać innych lub zgłaszać pomysły nauczycielowi czy nauczycielce, kogo chcieliby zaprosić.

7. Zachęć klasę do dyskusji, kogo ze społeczności lokalnej mogą zaprosić do swojej szkoły i w jakim celu. Jeśli nie starczy czasu, ten punkt może stanowić temat Waszej kolejnej lekcji.

Informacja zwrotna: Podkreśl, żeby pracując w zespołach zapisali wszystkie swoje pomysły. Jeden zespół może mieć ich mniej, drugi więcej, to nie konkurs, kto zapisze najwięcej. Zaznacz, że nie ma złych odpowiedzi, bo w tym momencie patrzymy na szkołę i na odwiedzających ją ich oczami. Podziękuj za udział w zajęciach.

Zwróć na to uwagę:

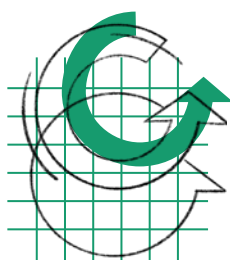
- Nic nie szkodzi, jeśli odpowiedzi na puzzlach będą się powtarzać w kilku zespołach. Możesz się do tego odnieść i powiedzieć, że im więcej podobnych odpowiedzi, tym bliżej szkoły jest dana grupa (np. rodzice).
- W młodszych klasach (4-5) może być większa trudność z wymienianiem osób czy grup, które korzystają z zasobów szkoły. Wtedy pracę w małych zespołach możesz zastąpić burzą pomysłów na forum.
- W klasie mogą pojawić się głosy polemizujące ze stwierdzeniem, że uczniowie i uczennice są współgospodarzami szkoły. Potraktuj to jako punkt wyjścia do rozmowy, dlaczego klasa tak uważa, co sprawi, że poczują się bardziej decyzyjni, odpowiedzialni za to miejsce.

Chętnie się uczy my i uczestniczymy w różnych inicjatywach, jeśli nas coś zainteresuje. Dlatego tak ważne jest, by zaciekawić siebie i swoich uczniów sąsiedztwem, okolicą szkoły, tym, co za oknem, po drodze, w pobliżu. Dzięki tym bliskim odkryciom, możemy lepiej poznać uczniów, zrozumieć, jak spędzają czas, z czym przychodzą na lekcje. Zainteresowanie się tym, co dzieje się okolicy, pomaga nam poczuć się jej częścią, buduje naszą lokalną tożsamość, wzmacnia naszą pewność siebie i poczucie bezpieczeństwa.

To pierwszy krok, by poczuć się częścią społeczności lokalnej, znaleźć sojuszników, skorzystać z dostępnych zasobów (tych bardziej i mniej oczywistych, np. wspomnień mieszkańców, archiwaliów, przestrzeni publicznej itp). A od ciekawości do zainicjowania własnych działań na rzecz okolicy już naprawdę blisko.

Jak zainteresować uczniów i uczennice tym, co się dzieje w okolicy?

Greta Drożdziel-Papuga

Codziennie sytuacje szkolne – wskazówki

Co słyhać?

Zaczynasz lub kończysz lekcję rytuałem? Pytaniem jak się macie? Co u was dobrego, co nowego? Co się wydarzyło w ostatnim czasie, czym chcielibyście się podzielić? W jakim nastroju kończycie zadanie? Podczas takich aktywności, możesz wykorzystać karty metafory, przygotowane z obrazków przedstawiających okolicę. To może być stare drzewo, okoliczny skwerek, mniej lub bardziej charakterystyczny budynek, detal architektoniczny. Przygotuj takie karty, wycinając obrazki z lokalnej prasy lub drukując zdjęcia, zrobione podczas spaceru. Możesz zaprosić również dzieci do przyniesienia obrazków, wydruków przedstawiających ich okolicę (np. plac zabaw, skatepark, skwerek, ławkę, coś, co codziennie widzą, mijają). Po skompletowaniu kart używaj ich jako barometru nastroju, stałego elementu rytuału rozpoczynającego czy kończącego lekcję. Dzięki temu uczniowie i uczennice mogą spojrzeć na okolicę w bardziej metaforyczny, wieloznaczny sposób, mogą nadać znaczenie różnym, nawet nieznanym wcześniej miejscom. A to przyczyni się do zainteresowania ich odkrywaniem nowych przestrzeni i elementów małej i dużej architektury z okolicy.

Co robić po lekcjach?

Zorganizujcie w swojej klasie miejsce, gdzie będziecie wspólnie umieszczać informacje o tym, co ciekawego dzieje się w okolicy. To może być fragment tablicy, pudełko z pomysłami na popołudnia i weekendy. Może ktoś z klasy gra ważny mecz w lokalnym klubie sportowym? Ktoś idzie na sąsiedzką gwiazdkę na swoim osiedlu? Informujcie i zapraszajcie się na różne wydarzenia, które dzieją się w pobliżu. Dzięki temu nie tylko dowiedziecie się więcej o sobie nawzajem, spędzicie wspólnie czas, ale też lepiej poznacie okolicę i jej możliwości. Wracaj do zapisków z tablicy/

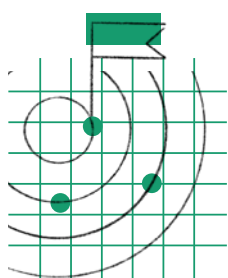
pudełka co jakiś czas, dopytuj uczniów i uczennice, czy ktoś był w jakimś nowym miejscu, skorzystał z zaproszenia, dowiedział się czegoś nowego o okolicy? Podziel się też swoimi odkryciami, jeśli udało ci się gdzieś wybrać, coś zobaczyć. Podziękuj za inspiracje, wzmocnij osoby, które angażują się w odkrywanie okolicy.

Lokalne Muzeum Ciekawości

Chcesz lepiej poznać swoich uczniów i uczennice, dowiedzieć się o nich czegoś więcej? Tak, by zdobyta wiedza dotyczyła również życia pozaszkolnego? Zachęć uczniów do przygotowania Lokalnego Muzeum Ciekawości. To ćwiczenie integracyjne, które możesz wykorzystać jako aktywność służącą lepszemu poznaniu się uczniów. Każda osoba proszona jest o przyniesienie eksponatu/przedmiotu, który w jakiś sposób określa zainteresowania tej osoby, ale też jest związany z najbliższą okolicą. Medal z dzielnicowego biegu z okazji Dnia Niepodległości, a może książka znaleziona na ławce w parku czy kolekcja kasztanów ze spacerów? Poproś uczniów o przedstawienie się za pomocą przyniesionego przedmiotu. Przy opowiadaniu, prezentowaniu eksponatów, warto dopytać o historię i miejsce, jakie się z nim wiąże. Może ktoś z klasy również ma podobne wspomnienia, zainteresowania? Wykorzystaj tę rozmowę jako pretekst do tego, by porozmawiać o tym, co teraz się dzieje w danych miejscach. Pogłębioną wersję tej aktywności znajdziesz w opisie ćwiczenia na godzinę wychowawczą.

Ktokolwiek słyshał, ktokolwiek wie?

Uczniowie/uczennice mogą być specjalistami od swojej okolicy. Skorzystaj z tego i poradź się ich. Gdzie warto pójść na spacer? Gdzie najlepiej kupić zeszyty? Gdzie zimą pojeździć na sankach? Przy pojawiających się odpowiedziach, dopytaj inne osoby, które nie tak chętnie dzielą się spostrzeżeniami – czy znają te miejsca, bywają w nich? Podziękuj za rady lokalnych specjalistów i specjalistek, podkreślając, jak przydatna jest wiedza na temat tego, co w pobliżu. Wracaj do rad i propozycji co jakiś czas. Zapytaj, czy ktoś skorzystał z podanych wskazówek. Podziel się również swoim doświadczeniem i refleksjami ze wskazówek z których skorzystałaś/eś – w ten sposób wzmocnisz uczniów, pokazując, że to, co mówią jest dla ciebie ważne, że traktujesz to poważnie.

Działania specjalne – inspiracje

Pokaż, co widzisz

Okolice szkoły nie zawsze pokrywają się z okolicą miejsca, w którym mieszkają twoi uczniowie. Bez względu na to, czy ktoś mieszka blisko czy daleko, tworzycie społeczność, która spotyka się w szkole. Nie zawsze jest okazja i możliwość, żeby się odwiedzać, poznawać swoje miejsca zamieszkania. Zaproś uczniów do aktywności, która ma na celu przybliżenie indywidualnych okolic każdego ucznia, każdej uczennicy. Poproś o narysowanie/naszkicowanie swojego widoku z okna (lub sfotografowanie i wydrukowanie na kartce a4). Inspiracją do tej aktywności może być strona: www.window-swap.com – gdzie ludzie z całego świata, dzielą się swoimi widokami z okna. Przyniesione rysunki/zdjęcia możecie rozłożyć na podłodze lub zawiesić na ścianie. Zainteresowanie obrazem/widokiem jest pretekstem, żeby dowiedzieć się więcej o danej okolicy. Co ktoś w niej lubi, co można tam robić, co jest charakterystyczne, w co można się zaangażować? Co warto zmienić?

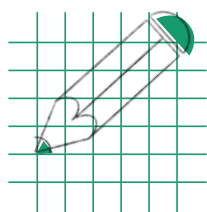
Drugim wariantem ćwiczenia jest odgadywanie po widoku, czyj on może być. A następnie przejście do rozmowy o okolicy i jej możliwościach. To ćwiczenie rozbudza ciekawość, ale też rozwija empatię.

Na tropie

Spacery po okolicy w młodszych klasach szkoły podstawowej są bardzo częste. Im starsi uczniowie, tym spacery często zastępowane są innymi aktywnościami sportowymi lub wyjazdami gdzieś dalej. A gdyby tak zaproponować klasie spacer z wcieleniem się w daną rolę? Możesz zrobić losowanie lub głosowanie, w kogo wcielicie się na spacerze, możecie być np. detektywami, dziennikarzami, pisarzami, lokalnymi aktywistami, turystami, przewodnikami. Wyjdźcie na spacer po okolicy, z notesami, długopisami i – jeśli jest taka możliwość – z telefonami komórkowymi (które przydadzą się do robienia zdjęć). Poproś, by uczniowie/uczennice podczas wyprawy zanotowali/zaznaczyli/sfotografowali 5 rzeczy które im się podobają i 5, które chcieliby zmienić. Po powrocie do klasy porozmawiajcie o waszych odkryciach. Zastanówcie się wspólnie, co możecie zrobić, by wprowadzić wspomniane zmiany. Może w ten sposób zrodził się pomysł na lokalny dłuższy projekt? (Np. zamalowywanie napisów na ścianie budynku, złożenie projektu do budżetu obywatelskiego itp.).

Czy wiesz, że...?

Zaproś klasę do przygotowania quizu o okolicy. Podziel grupę na mniejsze zespoły. Każdy zespół opracowuje trzy quizowe pytania (z propozycjami odpowiedzi: a, b, c). Dla ułatwienia i nie powtarzania pytań, stwórz kategorie, które będą losowane przez grupy, tworzące pytania, np. patroni ulic, wydarzenia historyczne, przyroda, tereny rekreacyjne, sławni ludzie, wydarzenia kulturalne itp. Do przygotowania pytań uczniowie mogą wykorzystywać telefony komórkowe lub lokalne gazety/wycinki (które warto przygotować sobie wcześniej). Następnie przeprowadź quiz – nagradzając poprawne odpowiedzi oklaskami. Jedna grupa zadaje pytania wszystkim pozostałym. Wprowadź zasady udzielania odpowiedzi, np. każda grupa zapisuje odpowiedź na kartce i pokazuje je na twój znak – dzięki tej zasadzie, zapanujesz nad emocjami w klasie i dasz możliwość odpowiedzi wszystkim grupom, a nie tylko jednej, najszybszej. Po grze porozmawiajcie o tym, czego się dowiedzieliście o okolicy, co było dla was odkryciem, zaskoczeniem. Podziel się swoimi przemyśleniami. Możesz zaproponować uczniom i uczennicom, by taki quiz przeprowadzili wśród znajomych czy rodziny. Gra jest nie tylko pretekstem do poznania okolicy, to również wyszukiwanie informacji, konstruowanie pytań i zaciekawienie tym, co w pobliżu.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Lokalne Muzeum Ciekawości

Choć ćwiczenie to można przeprowadzić w szybki sposób jako lodołamacz (zabawę z metaforą, czyli opowiedzenie o sobie, swoich zainteresowaniach za pomocą przedmiotu związanego ze swoją okolicą), to zachęcamy do przeprowadzenia go w nieco pogłębionej, dłuższej wersji i poświęcenie na nie jednej godziny lekcyjnej.

Ćwiczenie to warto wykorzystać, kiedy chcesz lepiej poznać swoich uczniów i uczennice, czujesz, że klasa potrzebuje integracji, chcesz polepszyć atmosferę w grupie i włączyć wszystkie osoby do działania. Jednocześnie, zależy ci, żeby pokazać, jak ważna jest znajomość okolicy, jak wiele może nam zaoferować i jak możemy wpływać na miejsce w którym żyjemy, mieszkamy, uczymy się. Zaprosz klasę do małej przygody, która będzie bazowała na ich ciekawości, jednocześnie rozwijając ją.

Czas: 45 min

Materiały: przestrzeń z krzesłami ustawionymi w kręgu, większa torba na zakupy lub pudełko, ewentualnie flipchart i markery

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8

Przebieg ćwiczenia:

1. Zachęć uczniów, by na zaplanowaną godzinę przynieśli coś, co określa ich zainteresowania, mówi o tym, jak lubią spędzać wolny czas po lekcjach. To może być:

- przedmiot
- wydrukowane zdjęcie
- praca wykonana na dodatkowych zajęciach itp.

Ważne, by przyniesiona rzecz wiązała się w jakiś sposób z ich okolicą. Jeśli grupa ma problem ze zrozumieniem zadania, podaj kilka przykładów, które pomogą naprowadzić uczniów. Dane przedmioty mogą być związane z zajęciami dodatkowymi prowadzonymi w okolicy, na które chodzą po lekcjach np. pas od kimona, piłka do kosza, baletki, książka z biblioteki itp. To może być wydrukowane zdjęcie miejsca albo jakiś przedmiot z danej przestrzeni (szyszka, kasztan, liść), którą bardzo lubią, w której spędzają dużo czasu. Zadaj kilka pytań pomocniczych: *Co lubicie robić w okolicy? Gdzie spędzacie czas? Jakie macie miłe wspomnienia z miejsca, w którym mieszkanie/chodzicie do szkoły? Znajdźcie przedmioty, które odpowiedzą na te pytania – z waszą pomocą. Pamiętaj o tym, by samemu/samej również przynieść przedmiot.* Dla podsylenia ciekawości i lepszej zabawy, poproś, by uczniowie nie zdradzali sobie nawzajem, co przynieśli.

2. Przed wejściem do klasy ustaw torbę/pudełko i poleć, aby uczniowie włożyli tam swoje przedmioty.

3. Na lekcji usiądźcie w kręgu. Połóż na środku podłogi przyniesione przedmioty. Zachęć uczniów do tego, by wstali i obejrzeni przyniesione skarby, pomyśleli chwilę, co mogą oznaczać. Po tym krótkim przeglądzie, wróćcie do kręgu i usiądźcie.

4. Następnie ty lub ktoś z uczniów (np. na zmianę/chętna osoba itp), wybiera jedną rzecz, która ją ciekawi, ale która nie jest przyniesiona przez osobę wskazującą. Przez chwilę możecie się zastanowić i powiedzieć na forum, jak myślicie, kto przyniósł dany przedmiot. Dlaczego tak myślicie, co was nakierowało.

5. Następnie poproście właściciela, by się ujawnił i krótko opowiedział, dlaczego przyniósł dany przedmiot, co on o nim mówi, jak związany jest z okolicą. Zachęć uczniów do rozmowy/refleksji:

- Czy ten przedmiot was zdziwił/zaskoczył? Dlaczego?
- Czy dowiedzieliście się czegoś nowego o koledze/koleżance?
- Czy dowiedzieliście się czegoś nowego o okolicy? Co to takiego? Czy ktoś ma podobne doświadczenia, wspomnienia związane z danym miejscem?
- Jak postrzegacie swoją okolicę? Lubicie ją? Uważacie, że jest ciekawa? Co można robić, byście czuli się lepiej w miejscu, w którym mieszkanie/uczycie się?

Informacja zwrotna: Na koniec lekcji podziękuj uczniom i uczennicom za zaangażowanie, przyniesienie przedmiotów i podzielenie się swoimi historiami – w waszej klasie powstało prawdziwe Lokalne Muzeum Ciekawości. Podkreśl, że dzięki dzisiejszej lekcji, nieco lepiej ich znasz i rozumiesz, a jednocześnie masz nowe inspiracje i pomysły na to, co warto zobaczyć/zrobić w okolicy. Zbierz informację zwrotną od klasy: Co ich zaskoczyło, czego się dowiedzieli, z czego skorzystają?

Na co zwrócić uwagę:

Nie przejmuj się, jeśli rzeczy przyniesione przez uczniów i uczennice – odbiegają od twoich wyobrażeń. Każdy, nawet najprostszy, codzienny przedmiot ma potencjał do tego, żeby rozpocząć rozmowę. Pamiętaj o pytaniach pomocniczych, które zachęcą do opowieści. Np.: Z jaką historią, sytuacją, miejscem wiąże się ten przedmiot? Co mówi o twoich zainteresowaniach? Jak często masz go ze sobą? Itp. Jeśli chcesz ośmielić grupę, możesz zacząć od przedstawienia siebie za pomocą przedmiotu, który związany jest również z twoją okolicą/okolicą szkoły.

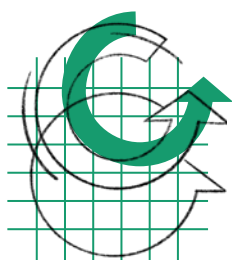
Warianty:

- Podczas pojawiających się odpowiedzi, możecie zapisywać lokalne informacje na flipczarcie/większej kartce np. Park im...; zajęcia z malarstwa w domu kultury; mecze lokalnej drużyny itp. W ten sposób powstanie bank propozycji na to, co można robić w wolnym czasie w okolicy. Po jakimś czasie możecie wrócić do tych zapisków, uporządkowywać je, dodawać nowe. Zapytaj, czy ktoś był w jakimś nowym miejscu, coś chciałby dodać. A może ktoś wypróbował polecane przez kogoś miejsce/zajęcia i chciałby się podzielić refleksją?
- Jeśli macie przestrzeń w klasie (na korytarzu, świetlicy itp.) możecie stworzyć rzeczywiste Lokalne Muzeum Ciekawości – przyniesione przedmioty mogą pozostać w nim nieco dłużej. Zadbajcie o podpisy eksponatów z zaznaczeniem, do jakiego miejsca w okolicy nawiązują. Jeśli jakiś eksponat nie może zostać w klasie (bo jest np. w użyciu) – możesz poprosić daną osobę o narysowanie go i dołączenie do muzeum. Może uczniowie będą chcieli oprowadzić inną klasę po swojej wystawie albo opowiedzieć o niej rodzicom przed spotkaniem klasowym?
- W Lokalnym Muzeum Ciekawości zaproponowano zbieranie przedmiotów/zdjęć – ale możesz poprosić uczniów o przyniesienie całkiem innych rzeczy, np. nagrań dźwiękowych z ich okolicy albo zebranych i zapisanych wspomnień/historii rodziców/sąsiadów związanych z danym miejscem itp. Muzeum Ciekawości możecie bowiem profilować tematycznie w zależności od zainteresowań – twoich oraz uczniów i uczennic.

W rozdziale „Jak rozwijać własne umiejętności wychowawcze?” opisaliśmy proces modelowania, jednego z najbardziej podstawowych i skutecznych narzędzi wychowawczych. Dzieci uczą się poprzez obserwację i naśladowanie, jednak tylko pozytywny wzorzec jest w stanie wpłynąć na ich zachowanie. Nauczyciel wychowawca, który podejmuje działania na rzecz społeczności lokalnej wbrew sobie, który nie jest szczery i przekonujący, nie stanie się wzorem dla dzieci. Nauczyciel zaangażowany w życie społeczności zna jej mocne i słabe strony, zasoby jakimi dysponuje, problemy, które ją trapią.

Modelowanie postawy obywatelskiego zaangażowania w sprawy lokalne

Agnieszka Jarmuł

Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki

„Prasówka”, czyli przegląd wydarzeń

Jednym z kształconych nawyków może być pokazanie uczniom i uczennicom, jak ważne jest śledzenie na bieżąco, co dzieje się w ich miejscowości. Warto wykorzystać moment, gdy jeden z uczniów podzieli się z tobą lub na forum informacją, że słyszał/czytał, że w waszej miejscowości odbędzie się coś, co go zainteresowało – jarmark świąteczny, zbiórka plastikowych zakrętek dla schroniska, przyjazd pisarza na spotkanie autorskie. Podnieś ten temat na forum, docień i podkreśl, jak ważne jest śledzenie tego, co dzieje się w waszej gminie. Sprawdzanie wiadomości na stronie www i Facebooku gminy, czytanie lokalnych gazet, słuchanie radia – warto, żeby te wszystkie źródła stały się ich codziennością. Nauczyciel, który orientuje się w bieżących wydarzeniach miejscowości (imprezach, jarmarkach, konkursach, warsztatach), zarządzeniach gminy (w szczególności dotyczących młodzieży) łatwiej zainteresuje swoją klasę tym, co wokół niej się dzieje. Przekazanie uczniom od czasu do czasu informacji, która potencjalnie może ich zainteresować oraz wskazanie jej źródła, jest działaniem wystarczającym. Podziel się z uczniami kanałami na Youtube, tytułami gazet, które subskrybujesz. Może jesteś zapisany do jakichś newsletterów? Opowiedz o nich uczniom i uczennicom, powiedz, czego się dowiedziałeś, przekazuj wiadomości, które mogą ich zainteresować. To może sprawić, że sami zaczną na bieżąco śledzić media, może wspólnie zorganizujecie godzinę wychowawczą, na której podzielicie się „swoimi” miejscami w internecie.

Ucz, ale też towarzysz

W twojej szkole stoją śmietniki do segregacji śmieci? Czy wiesz, jak je sortować, czy stosujesz te zasady? Pytaj uczniów i uczennice, dlaczego jest to ważne; czy jest formą angażowania się w życie społeczności lokalnej, a jeśli

tak, to dlaczego. Widzisz porzucane papierki w szkole? Poproś ucznia o pomoc w ich posprzątaniu. Niech nie robi tego sam. Towarzysząc mu, pokazujesz, że to jest ważne działanie.

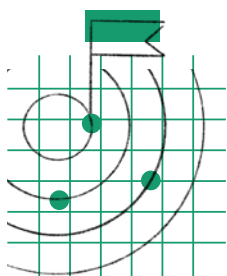
Obserwuj, zauważaj!

Angażowanie się w sprawy lokalne to także przypatrywanie się swojej okolicy. Każdego dnia idąc do szkoły, jadąc rowerem czy podróżując autobusem pokonujemy jakiś odcinek drogi. Pytaj uczniów i uczennice o to, co zaobserwowali podczas tej krótkiej podróży. Wykorzystaj moment, gdy w klasie pojawią się głosy, że waszej miejscowości nic się dzieje, nic się nie zmienia – zachęć uczniów i uczennice do eksperymentu, w którym przez 14 dni będą dokładnie obserwować drogę z domu do szkoły. Naucz ich wrażliwości na to, co widzą dookoła. Czy coś się zmieniło w ich przestrzeni? Czy pojawiło się coś, co ich ucieszyło? Czy są w niej rzeczy, które chcieliby zmienić, poprawić, dodać? Jak zmienia się pokonywana przez nich droga każdego dnia? Być może przez kilka pierwszych godzin wychowawczych będą mówić, że widzą wciąż te same rzeczy. Przekaż im, że zmiana postrzegania wymaga czasu, wspieraj, gdy dostrzegasz ich zniechęcenie.

Partyzantka uliczna

Uważne obserwowanie przestrzeni to pierwszy punkt. Ale jak zmieniać to, co nam się nie podoba? Wykorzystaj moment, gdy w klasie pojawią się głosy, które mogą stanowić punkt wyjścia do rozmowy o odpowiedzialności za przestrzeń np. uczniowie narzekają, że od kilku dni na słupie wiszą ledwo trzymające się plakaty, porzrywane kartki fruwią wokół przystanku; od dłuższego czasu pod szkołę przychodzi bezdomny pies, uczniowie dokarmiają go, ale czują, że to za mało; a może przystanek, na którym ciągle wysiadają, ma połamaną ławkę i pomazane szyby.

Dyskutuj z uczniami i uczennicami o tym, kto jest odpowiedzialny za przestrzeń. Czy wszystko leży w gestii gminy? A może coś możemy zrobić sami? A jeśli nie, to gdzie powinniśmy to zgłosić?

Działania specjalne – inspiracje

DZIAŁAJCIE, ORGANIZUJCIE SIĘ:

„Speed dating” mieszkańców i mieszkańek

Co to za pomysł? „Szybkie randki” mieszkańców?

Zaproponuj swojej klasie zorganizowanie spotkania w formie szybkich i krótkich spotkań. Jak to działa? Przy rozstawionych stolikach siadają po dwie osoby. Mają kilka minut na rozmowę, po czym dostają sygnał zmiany stolików. Tym samym w ciągu godziny mogą poznać bardzo wiele osób, a później z wybranymi zacieśnić relacje. Takie wydarzenie można przeprowadzić na placu, w parku, w miejscu, gdzie będzie można rozstawić dużo stołów, a do wydarzenia zaprosić mieszkańców w różnym wieku i pełniących różne funkcje w miejscowości. Dla ułatwienia rozmów na stolikach można postawić pudełka z przykładowymi pytaniami.

Zbiórki charytatywne

Chyba najpopularniejsza inicjatywa, jaką podejmują uczniowie i uczennice, by włączyć się w działania na rzecz społeczności lokalnej: coroczne zbiórki na WOŚP, zbiórki karmy dla schronisk dla zwierząt czy sprzedawanie ciastek przed świętami. Staraj się inicjować takie zbiórki, które wynikają z twoich przekonań, które są ci bliskie. Uczniowie i uczennice mogą wyczuć, jeśli jakiś temat jest ci obcy, tym samym nie zaangażują się w niego na 100%. Kochasz zwierzęta? Zaproponuj zbiórkę na pobliskie schronisko. Z powodu sytuacji epidemiologicznej lokalna kawiarnia stoi na skraju zamknięcia, a ty codziennie kupowałeś/aś tam kawę? Opowiedz o tym uczniom, może będą chcieli wspólnie podjąć działanie na jej rzecz. Pokaż im, że w działaniu charytatywnym chodzi nie tylko o działanie, ale działanie zgodne z tym, co „gra nam w środku”.

Po sąsiedzku z Wisłą. Zainspiruj się!

Święto rzeki to projekt przeprowadzony przez uczennice z Collegium Gostomianum w Sandomierzu. W ramach projektu CEO polegającym na „poznawaniu swoich sąsiadów” zdecydowali się na zaskakującą sąsiadkę – Wisłę. Uczennice nie tylko przybliżyły dzieciom i dorosłym historię rzeki, ale także zachęcały do podpisywania petycji www.godzina dlaziemi.pl, aby zapobiec planowanej regulacji rzeki, a tym samym utracie jej piękna.

Proponując uczniom działanie, w którym angażują się w zbieranie podpisów na rzecz jakiejś akcji, modelujesz postawę zaangażowanego obywatela/obywatelki, który „bierze sprawę we własne ręce”, wie, jak może wyrażać swoje opinie i robi to.

„Od impresjonizmu...” w Lubartowie.

Działanie przeprowadzone w Lubartowie pod okiem artystki Edyty Weremczuk polegało na stworzeniu kopii obrazu Jeana Maetzingera pt. „Krajobraz wodny z ptakami”. Obraz w postaci muralu znalazł się na ścianie jednego z bloków. Jednak najważniejszym z elementów działania było to, że obraz został wybrany w głosowaniu mieszkańców i mieszkańek bloku, na którym powstał. Młodzież z pakietem różnych obrazów odwiedziła mieszkańców, prosząc o ich opinię. Obraz został wybrany w demokratycznych wyborach. W malowanie włączyli się mieszkańcy całego osiedla.

Proponując uczniom działanie, w którym mieszkańcy miejscowości wspólnie podejmują decyzje, modelujesz postawę demokratycznego obywatela/obywatelki, uczysz uczniów, jak „wychodzić z działaniami” do mieszkańców, jak działać dla wspólnego dobra.

ANGAŻUJ

Budżet obywatelski

Budżet Obywatelski, nazywany także budżetem partycypacyjnym, to część budżetu miasta, o której decydują bezpośrednio mieszkańcy i mieszkanki poprzez głosowanie.

W różnych miastach jego funkcjonowanie jest odmienne: np. w Gdańsku i Czeladzi na projekty głosować może każdy, oznacza to, że nawet małe dzieci wspierane przez rodziców mają głos. Młodzieży przysługuje nie tylko prawo głosu, ale także możliwość zgłaszania własnych projektów. Z kolei w Markach swoje pomysły zgłaszać mogą dzieci od 10 roku życia.

Budżet partycypacyjny pełni ważną rolę w edukacji obywatelskiej. Sprawdź, czy działa on w twoim mieście. Opowiedz o projektach, na które sam zgłaszasz, potwierdzi to twoje szczerze zaangażowanie w sprawy lokalne, uczniowie zobaczą, że nie jest to tylko „gadanie dla gadania”. Zachęć swoich uczniów/uczennice do zapoznania się ze zgłoszonymi propozycjami. Warto poświęcić godzinę wychowawczą na wspólne omówienie projektów, na które chcą zgłasować lub działać, które chcieliby zgłosić.

Namacalność efektów głosowania może pokazać uczniom i uczennicom, że ich zaangażowanie w sprawy lokalne przynosi konkretne rezultaty, co z kolei da im większe poczucie sprawstwa.

Młodzieżowa Rada

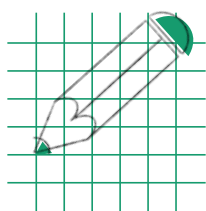
Ważnym działaniem budującym postawę ucznia/uczennicy zaangażowanego w sprawy lokalne jest przedstawienie mu możliwości aplikowania do Młodzieżowej Rady.

Czym ona w ogóle jest? To grupa młodych ludzi, która została wybrana przez swoich rówieśników w wyborach, organizowanych najczęściej w szkołach. Funkcją Rady jest reprezentowanie młodzieży na danym terenie, mają one także na celu uwrażliwienie władz samorządowych na ich potrzeby oraz wyrażanie opinii o działaniach podejmowanych przez organy samorządu terytorialnego.

Sprawdź, czy w twojej miejscowości działa Młodzieżowa Rada. Jeśli nie, może warto zachęcić uczniów/uczennice do przedstawienia tej propozycji radzie gminy. Pamiętaj, że także wsie mogą posiadać Młodzieżowe Rady.

Młodzieżowe Budżety Obywatelskie

Innym pomysłem na włączanie młodzieży w sprawy lokalne są organizowane przez samorządy lokalne. Młodzieżowe Budżety Obywatelskie, w którym młodzi ludzie mogą zgłaszać pomysły na inicjatywy przeznaczone dla młodzieży. Inicjatywy zwykle mogą dotyczyć działań o charakterze społecznym, ale niekiedy także działań o charakterze inwestycyjnym. Taki budżet istnieje chociażby w Łomży czy od 2018 w Malborku. To także może być sposobem na włączenie młodzieży w życie społeczności lokalnej. Warto pamiętać, że na wsiach istnieje fundusz sołecki – zachęć uczniów i uczennice do udziału w zebraniu wiejskim.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Eko mieszkaniac, eko mieszkanka!

Celem proponowanego ćwiczenia jest refleksja nad tym, w jaki sposób właściwie segregowanie śmieci wpływa na życie lokalnej społeczności. Podczas lekcji uczniowie i uczennice zastanowią się, czy segregowanie śmieci świadczy o byciu odpowiedzialnym mieszkańcem/mieszkanką oraz dlaczego powinno być ważne dla mieszkańców ich miejscowości?

Czas trwania: 45 minut

Materiały i środki dydaktyczne: folia, kolorowe kartki, worek przeróżnych śmieci, rzutnik i komputer

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8

Przebieg ćwiczenia:

1. Usiądź z uczniami i uczennicami w kole, rozpocznij krótkim ćwiczeniami na rozgrzewkę.
2. Rozłóż przeróżne rzeczy na stole np. plastikowe opakowanie po napoju, kartkę z namalowanym na niej rysunkiem, żarówkę itp. (jeśli możesz sobie na to pozwolić warto dodać takie rzeczy jak: ubrudzony dżemem słoik, skórki od banana itp.) Niech będą to zarówno odpady biodegradowalne, zmieszane, szkło, tektura czy elektrośmieci. Dodatkowo możesz umieścić zdjęcia rzeczy, które są zazwyczaj mylnie umieszczane w pojemnikach: np. ziemia doniczkowa; kości kurczaka (nie są to śmieci biodegradowalne – tylko zmieszane); szyby okienne (nie wrzucamy ich do szkła).

Więcej możesz przeczytać na <https://naszesmieci.mos.gov.pl/jak-segregowac> (strona przeznaczona jest dla dzieci, można na niej znaleźć materiały dla szkół, filmiki) lub skorzystać z aplikacji podpowiadającej, gdzie wyrzucać śmieci.

3. Rozłóż kolorowe kartki odpowiadające poszczególnym kolorom śmietników np. brązowy – biodegradowalny, żółty – szkło. Poproś uczniów i uczennice o przyporządkowanie śmieci do odpowiednich kolorów.
4. Rozpocznij dyskusję:
 - Czy segregowanie śmieci jest dla ciebie ważne? Dlaczego tak, dlaczego nie?
 - Dlaczego segregujesz/nie segregujesz śmieci? Jak wygląda to w twoim domu?
 - Dlaczego segregowanie śmieci powinno być ważne dla twojej miejscowości?
 - Czy segregowanie śmieci wpływa na twoją miejscowość? Jak wpływa jego brak?
 - Czy segregowanie śmieci świadczy o byciu odpowiedzialnym mieszkańcem/mieszkanką? Wymień argumenty, który potwierdzają lub obalają tę tezę.
 - Jak ty możesz zaangażować się w propagowanie wiedzy na temat segregowania śmieci w swojej miejscowości?

Podczas dyskusji, dziel się z uczniami i uczennicami swoimi przemyśleniami, opowiedz im, jak segregowanie śmieci wygląda w twoim domu, co sprawia ci problem, co jest dla ciebie ważne.

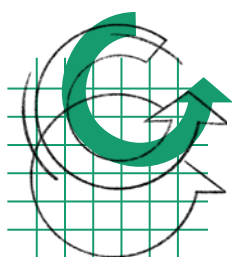
5. Jako utrwalenie wiedzy na temat segregacji śmieci możesz z uczniami i uczennicami zagrać w grę Odpadometr (<https://odpadometr.podzielnia.pl>). Możecie w nią grać w grupach na telefonach lub wspólnie, korzystając z komputera i rzutnika.

Informacja zwrotna: Po ćwiczeniu udziel uczniom informacji zwrotnej. W kilku słowach przypomnij przytaczane przez nich działania, podkreśl, jak mogą pozytywnie wpływać na całą społeczność. Wymień rzeczy, nad którymi warto popracować, zaproponuj konkretne rozwiązania np. powieszenie kartki dotyczącej segregacji śmieci na lodówce w domu. Podziękuj uczniom i uczennicom za udział w lekcji, podziel się myślą, która została ci w głowie po dzisiejszej lekcji, poproś ich o to samo.

Zwróć na to uwagę: Niektórzy uczniowie mogą twierdzić, że sprzątanie szkoły i miasta nie jest ich sprawą – od tego jest personel sprzątający oraz służby porządkowe. Potraktuj to jako informację o potrzebie przeprowadzenia w klasie lekcji dotyczących wspólnotowości, obywatelskiego poczucia odpowiedzialności.

Jak zaangażowanie uczniów w działania ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić mnie jako wychowawcę?

Bernadetta Białek

Wychowawcza rola działań lokalnych

Działania lokalne są sposobem na realizowanie zadań wychowawczych, bo kształtują odpowiednie postawy, uczą młodych, jak funkcjonować w miejscu, w którym żyją. Wychowawca ma wówczas poczucie, że podopieczni zostają wyposażeni w kompetencje miękkie, wzrasta ich oraz opiekuna poczucie wartości – mają wpływ na realną zmianę. Zacieśniają się więzy między wychowankami a nauczycielem. Nauczyciel czy nauczycielka poznaje lepiej grupę, którą się opiekuje. Bardzo ważne jest, aby zawsze wyjść od zachowań uczniów, odpowiadać na ich potrzeby. W jaki sposób?

1. Lodołamacze

Gdy dostrzegasz, że ktoś jest poza grupą – zaproponuj ćwiczenia integrujące klasę. Jeżeli uczniowie dobrze poznają się w klasie, będą mieli względem siebie zaufanie, to jest szansa, że z tym potencjałem wyjdą na zewnątrz, poza szkołę – realizując działania z mieszkańcami okolicy, w której uczą się czy mieszkają. Poczucie bycia częścią wspólnoty być może sprawi, że w przyszłości ta osoba stanie się świadomym obywatelem i włączy się w proces decyzyjny swojej gminy m.in. poprzez wybieranie władz samorządowych czy udział w budżecie partycypacyjnym. Dla ciebie każda taka sytuacja przełamania nieśmiałości i niewiary w siebie ze strony wychowanków okazuje się być ogromnym sukcesem wychowawczym.

2. Tożsamość

Jeśli zauważysz, że twoi podopieczni wypowiadają się na temat swojego miejsca zamieszkania, podejmij ten wątek. Porozmawiaj, na ile uczennice i uczniowie czują się związani z okolicą, w której mieszkają i uczą się? W jaki sposób czują, że mogą stać się świadomymi młodymi obywatelami? Dzięki temu wzmocnią poczucie tożsamości z lokalną ojczyzną. To jest dobry punkt wyjścia do późniejszego podjęcia konkretnych aktywności. Dzięki takim rozmowom poznasz dobrze swoich podopiecznych, którzy niejednokrotnie sami podpowiadają, co chcieliby w niej zmienić. Daj im i sobie przestrzeń do wypowiedzenia własnych odczuć i potrzeb związanych z miejscem zamieszkania. To buduje więzy między wami.

3. Rówieśnicza motywacja do działania

Gdy któryś z twoich wychowanków angażuje się np. w wolontariat, rozwiń ten temat. Zapytaj o jego motywację, na czym polegają jego zadania. Zachęć innych do zadawania pytań koledze/koleżance i wyrażania swojego zdania w tym temacie. Przykład idący z grupy rówieśniczej jest bardzo atrakcyjny i wiarygodny. Może to się stać doskonałą okazją do szerzenia idei wolontariatu i rozmowy na argumenty nawet dla jej przeciwników czy ignorantów. Porozmawiaj o wartości wolontariatu i korzyściach, jakie płyną dla dwóch stron (wolontariuszy i korzystających z wolontariatu). Masz szansę przekuć przykład rówieśniczy w kolejny sukces – rozpropagowanie idei wolontariatu.

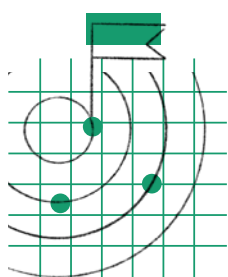
4. Wrażliwość na głosy z zewnątrz

Często dzieci, młodzież, rodzice czy mieszkańcy okolicy wychodzą z pomysłami organizowania różnych przedsięwzięć na terenie szkoły. Wsłuchuj się w różne głosy. Wyjdź naprzeciw ich oczekiwaniom dotyczącym organizowania wspólnych inicjatyw. Wzmocni to z jednej strony poczucie sprawczości twoich wychowanków, a z drugiej – twój autorytet.

5. Bycie lokalnym liderem

Przed rozpoczęciem projektu na rzecz społeczności lokalnej z klasą, warto zastanowić się nad swoimi kompetencjami, które ułatwiają nam samym zaangażowanie się w takie działania. Istotna jest nasza motywacja, autentyczność, szczerść. Wówczas osiągniemy satysfakcję na drodze samorozwoju. Świadomość, że uczymy „dla życia”, wpływa na nasz dobrostan. Być może staniesz się szkolnym liderem? Gdy wdrażasz nowe rozwiązania, stajesz się pionierem. Dzielenie się skutecznymi rozwiązaniami może wpłynąć na pozytywną zmianę procesu wychowawczego szkoły, która stanie się miejscem m.in. przygotowującym do życia w społeczeństwie obywatelskim.

Jako wychowawcy w naszych działaniach lokalnych mamy szansę być blisko spraw drugiego człowieka, który mieszka obok nas. Angażując się w inicjatywy lokalne, często odpowiadamy na potrzeby innych ludzi, ale i swoje potrzeby, zauważamy wspólnotę lokalną i potrzebę dbania o nią.

Działania specjalne – inspiracje

Solidarni z osiedlem

To projekt przeprowadzony w Zabrze, w Gimnazjum nr 25 z udziałem różnych uczniów i nauczycieli, w którym również brałam udział. Polegał on na zaangażowaniu w zbieranie głosów w ramach budżetu obywatelskiego na realizację projektu – budowę boiska szkolnego. Wychowawczy potencjał przedsięwzięcia okazał się ogromny: współpracowaliśmy w grupie, dzieliliśmy obowiązki (opracowanie grafiku dostępności uczniów i nauczycieli w określonych punktach na Osiedlu Kotarbińskiego (m.in. wejście i wyjście ze szkoły, pobliskie sklepy, teren kościoła), przeprowadziliśmy kampanię informacyjną o możliwości i miejscach głosowania na stronie szkoły i FB,

sporządziliśmy i rozdawaliśmy ulotki informacyjne, organizowaliśmy sprzęt mobilny do głosowania, namalowaliśmy plakaty); opracowaliśmy plan działań; nawiązaliśmy współpracę z Radą Osiedle Kotarbińskiego. Zauważyłam, że mieszkańcy osiedla zaczęli sobie bardziej ufać, np. jeden z panów, który głosował za pośrednictwem mojego smartfona, telefonował do sześciu osób ze swojej rodziny, by dowiedzieć się o numery PESEL i za pozwoleniem tych osób oddał głosy. Jako angażujący się nauczyciele poczulśmy się wzmocnieni sprawczością działań, a zaangażowanie wszystkich mieszkańców osiedla przełożyło się na ostateczny efekt – cel został osiągnięty i do dziś mamy piękne i funkcjonalne boisko. Zyskaliśmy jako grono pedagogiczne i mieszkańcy osiedla motywację do udziału w kolejnych projektach obywatelskich. Podejmujemy też jako szkoła wiele inicjatyw z Radą Dzielnicy Osiedle Kotarbińskiego.

Pomoc starszym

Uczulaj swoich podopiecznych na położenie osób starszych w okolicy (szczególnie w sytuacjach kryzysowych, np. pandemii), które często są samotne i potrzebują pomocy, np. w zrobieniu zakupów i dostarczeniu ich do domu. Dzięki temu młodzież uczy się empatii i zwracania uwagi na różnych ludzi (na co dzień niewidocznych), którzy żyją obok nas. Potrzebujący mieszkańcy zyskują wsparcie. Z wychowawczego punktu widzenia zyskujesz poczucie sensu swojej pracy, nawiązując się więzy między najmłodszymi i najstarszymi mieszkańcami okolicy. Wzrasta poziom empatii u najmłodszych.

Wieczornice

Być może zainspirujesz się inicjatywą zapoczątkowaną przez Panią Katarzynę Chmiel w Gimnazjum nr 25 i kontynuowaną w Szkole Podstawowej nr 25 w Zabrze polegającą na współpracy ze społecznością lokalną w ramach organizacji tematycznych **wieczornic** (m.in. *Wspólne kolędowanie* czy *Wieczornica Niepodległościowa*). Mogą okazać się doskonałą okazją do wspólnej rozmowy przy kawałku domowego ciasta, śpiewania, nauki autoprezentacji ze strony najmłodszych mieszkańców okolicy. Na takie wspólne spotkania szczególnie czekają najstarsze osoby osiedla, a Pani Kasia wyrosła na lokalną liderkę inicjatyw integrujących środowisko lokalne, włączając w organizację inne osoby z grona nauczycielskiego oraz zapraszając do współpracy przedstawicieli rady osiedla.

Wolontariat

Sprawdź, czy w twojej klasie są już wolontariusze. Na jakim polu działają? Praca w schronisku dla zwierząt może być odpowiednią propozycją dla miłośników czworonogów, a zajęcia plastyczne w pobliskim szpitalu prowadzone przez młodzież umilą pobyt chorym dzieciom. Przeprowadźcie diagnozę potrzeb w zakresie działań wolontariackich w okolicy. Być może w waszej miejscowości znajduje się centrum wolontariatu, do którego można się zgłosić? Jako wychowawca na polu szkolnym możesz stać się koordynatorem młodzieżowego wolontariatu i wyzwolić wśród podopiecznych pozytywną energię do dzielenia się częścią siebie z innymi. Myślałeś/myślałaś o tym?

Dzieci dzieciom

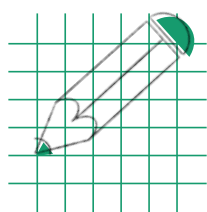
Podpowiedz inicjatywę czytania młodszym koleżankom i kolegom, np. z klas 1-3, lub z lokalnego przedszkola czy żłobka. Z powodzeniem sprawdza się ona w wielu szkołach w Polsce. Przyczynisz się wtedy do zacieśnienia więzów rówieśniczych w środowisku lokalnym, wzmocnisz postawę odpowiedzialności i systematyczności w działaniu – małe dzieci przyzwyczajają się do cyklicznych spotkań i zajęć, nie można ich zawieść. W Centrum Edukacji Obywatelskiej prowadzony jest projekt poświęcony takim działaniom: <https://poczytajmy.ceo.org.pl/>

Czas na zmianę

Przeprowadź debatę klasową na temat: Czy mam wpływ na to, jak wygląda moja okolica? Zbierzcie pomysły. Zweryfikujcie je. Zastanówcie się, które można zrealizować. Zaplanujcie projekt, np. na temat: *Czas na zmianę – mam wpływ na to, jak wygląda moja okolica*. Możecie np. pomalować szkolne ogrodzenie lub stworzyć mural propagujący różne wartości, np. prawa człowieka. Po raz kolejny jako opiekun możesz zyskać poczucie sprawczości i razem z podopiecznymi dokonać realnej zmiany.

Uczestniczenie w lokalnych zebraniach

Uczestniczenie w zebraniach np. rady gminy czy osiedla pokazuje młodym ludziom, kto, jak i o czym decyduje w ich okolicy. Być może sami w przyszłości zdecydują się partycypować w tym, co dotyczy ich społeczności lokalnej? Dobrym rozwiązaniem jest zaangażowanie się uczniów i uczennic w młodzieżowe rady miasta lub gminy (może już takie istnieją w waszej okolicy, a może warto zainicjować jej powstanie?). Ty natomiast masz szansę wyjść z nauczaniem obywatelskim poza mury szkoły i pokazać, od czego zaczyna się demokracja – od podejmowania decyzji przez obywateli na szczeblu lokalnym. Nauczanie postaw przez doświadczanie jest najlepszą metodą, a ty masz okazję być w nim doskonałym przewodnikiem

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Mój pomysł na projekt w ramach budżetu obywatelskiego

Ćwiczenie wyzwala kreatywność uczniów i uczennic odnośnie ich potrzeb w środowisku lokalnym. Daje im możliwość zastanowienia się nad tym, jakie mają potrzeby oraz poczucie, że mogą coś w tej kwestii zrobić. Warto z niego skorzystać w momencie, gdy w gminach są składane propozycje do realizacji projektów obywatelskich. Dzięki temu wychowawca daje możliwość wypowiedzenia swoich pomysłów przez uczniów i uczennice odnośnie miejscowości/gminy/osiedla – miejsca, w którym mieszkają. Ćwiczenie pozwoli wychowawcy dowiedzieć się, co uczniowie wiedzą o tym, co się wokół nich dzieje. Będzie miał możliwość posłuchać, co dla wychowanków jest ważne i co według nich należy zmienić. Opiekun może stać się przewodnikiem w drodze do zmiany – pokaże sposób na to, jak uczniowie i uczennice mogą wpłynąć na miejsce, w którym żyją.

Czas trwania: 1 godzina lekcyjna

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8

Środki dydaktyczne: karteczki samoprzylepne, długopis

Przebieg:

1. Zrób burzę mózgów: Czym jest budżet obywatelski/partycypacyjny?
2. Zapytaj się uczniów i uczennic, czy wiedzą, jakie projekty zostały zrealizowane w gminie/mieście/na osiedlu w ramach budżetu obywatelskiego (ewentualnie uzupełnij wypowiedzi wychowanków).
3. Zaproponuj zadanie: *Mój pomysł na projekt w ramach budżetu* (praca indywidualna – zapisywanie pomysłów na karteczkach samoprzylepnych, prezentowanie na forum klasy i przyklejanie do arkusza papieru odpowiedzi, grupowanie odpowiedzi tematycznie).
4. Przeprowadź pogadankę, które z pomysłów są warte uwagi? Dlaczego? Które byłyby możliwe do realizacji?
5. Zachęć klasę do napisania i złożenia wniosku.
6. Na koniec porozmawiaj z uczniami o tym, co im dała lekcja (np. mogę mieć wpływ na to, jak zostaną wydane pieniądze na rzecz miejscowości, której mieszkam; zabieram głos w ważnych dla społeczności lokalnej sprawach; współdecyduję o tym, co jest ważne dla mojego miejsca zamieszkania, potrafię napisać wniosek przedstawiający projekt, wypowiadam swoje zdanie na forum klasy, przyglądam się propozycjom koleżanek oraz kolegów i dyskutuję z nimi, jestem świadomym młodym obywatelem).
7. Autorefleksja: – co to dla mnie (nauczyciela) znaczyło? (wyzwalam w podopiecznych kreatywność i poczucie sprawczości względem środowiska lokalnego; wyzwalam aktywność obywatelską; jeśli ćwiczenie jest wykonywane w różnych klasach – nawiązuję współpracę z innymi wychowawcami, nawiązuję z nimi dialog; gdy z ćwiczeniem wyjdę poza mury szkoły i wniosek rzeczywiście zostanie zgłoszony i ma szansę wziąć udział w głosowaniu – wychodzę poza typowo szkolne obowiązki, wzmacnia się moje poczucie sprawczości, zauważam wzrost zaufania społecznego do inicjatywy młodzieży ze strony dorosłych obywateli, mam szansę na wejście w bezpośrednią interakcję z mieszkańcami)

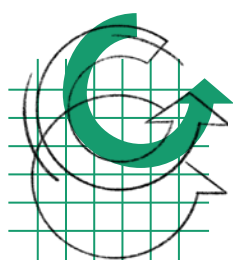
Wskazówki: W czasie lekcji warto oddać głos chętnym uczniom i uczennicom. Być może będą osoby, które jedynie napiszą na fiszce swoje propozycje, ale nie będą chciały mówić – wówczas warto zachęcić je do przyklejenia swojej karteczki na arkuszu papieru. Pomysł napisania wniosku proponuję przedstawić w starszych klasach. Gdyby pojawiły się trudności z podaniem pomysłów, można na początku zajęć przyjrzeć się propozycjom z ubiegłych lat, które zostały zrealizowane lub z innych miejscowości. Być może któryś z pomysłów okaże się na tyle ciekawy i możliwy do zrealizowania, że warto będzie złożyć rzeczywisty wniosek do budżetu obywatelskiego. To jeszcze bardziej wzmocni wychowanków pod względem poczucia sprawczości.

Zachęcając klasę do działania na forum lokalnym, dajesz jej miejsce, w którym może budować pewność siebie, rozwijać poczucie sprawczości, uczyć się komunikacji i współdziałania z innymi, a wreszcie rozpoznawać swoje zasoby po to, by w przyszłości bardziej świadomie z nich korzystać.

Niezależnie do tego, jaki projekt skierowany do społeczności zdecydujesz się realizować ze swoimi uczniami i uczennicami, staraj się patrzeć na niego jako na środek, a nie cel sam w sobie. Wspólny projekt to okazja do oddania części decyzji grupie i zachęcenia jej do wzięcia za nie odpowiedzialności. To pretekst do zaangażowania tych osób z klasy, które wydają się być na uboczu. To szansa na przyjrzenie się własnym uczniom i uczennicom i pokazanie w praktyce, jak radzić sobie z trudniejszymi sytuacjami, ale też jak razem się cieszyć z tego, co się udało osiągnąć.

Jak zaangażowanie w działanie ze społecznością lokalną i na jej rzecz może wzmocnić uczniów i uczennice?

Judyta Ziętkowska

Działania specjalne – inspiracje

„Dzieci i ryby...”

Zapewne wiesz, jak kończy się to przysłowie? Jest szansa, że od małego twoi uczniowie i uczennice słyszeli takie lub podobne teksty – wypowiedane nawet w żartach mogły zebrać swoje żniwo. Podobnie jak sytuacje, gdzie czuli, że niewiele mogą. Młodzi ludzie są w stanie przeprowadzać wiele wartościowych inicjatyw wpływających na to, co się dzieje w ich najbliższym otoczeniu. Ale ciężko im czasem uwierzyć, że ktoś ich wysłucha, potraktuje ich poważnie, da prawo do współdecydowania. Jeśli słyszysz w swojej klasie głosy wyrażające niemoc, niechęć do podejmowania działań wynikającą z braku wiary, że to ma sens („bo i tak nikt nie potraktuje nas poważnie”), porusz ten temat na forum. Porozmawiaj z uczniami i uczennicami, dlaczego tak uważają, co może sprawić, że zobaczą swój wpływ. Może jesteś w stanie oddać im decyzję co do tego, o czym będzie następna godzina wychowawcza? Podpowiedz też, jakie są np. sposoby na działanie obywatelskie dostępne dla młodych osób. Może ci w tym pomóc ćwiczenie na godzinę wychowawczą „Moje zdanie się liczy!”. Budowanie poczucia sprawczości i pewności siebie to jeden z ważniejszych kroków na drodze do wzmocnienia klasy. Taki krok jest kluczowy, żeby w ogóle uczniowie i uczennice chcieli sami z siebie podjąć działanie wychodzące poza szkołę.

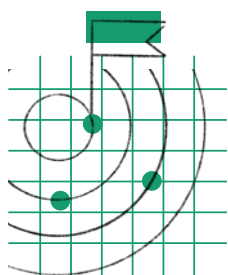
Skrzynia mocy

Zaproś klasę do przygotowania skrzyni mocy. Weź skrzynię (lub pudełko czy słoje) i różne materiały plastyczne. Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że będą tam wrzucać zapisane lub narysowane na pocztówkach (lub zwykłych

karteczkach) wszystkie, nawet najmniejsze działania, w których zrobili coś dla innych – dla siebie wzajemnie (np. lekcja prowadzona dla rówieśników), dla okolicy (np. sprzątanie w czasie Dnia Ziemi) czy dla innych (np. zorganizowanie pikniku sąsiedzkiego na terenie szkoły). Podkreśl, że to będzie specjalna skrzynia, w której zbierają moc na kolejne wspólne przygody. Zbierajcie wasze osiągnięcia przez cały rok szkolny. Pod jego koniec możesz usiąść z klasą w kręgu, otworzyć skrzynię i rozłożyć wszystkie zebrane tam pocztówki. Zachęć klasę do tego, żeby każda osoba wybrała jedną kartę i o niej opowiedziała. Jakie są jej wspomnienia związane z tym wydarzeniem? Co najlepiej zapamiętała? Czego się nauczyła? Z czego jest dumna? Wybierz również jedną kartę dla siebie, najlepiej opisującą takie działanie, w którym brało udział możliwie najwięcej osób z klasy. To ci da możliwość docenienia wszystkich zaangażowanych na forum. Dzięki takiemu podsumowaniu uczniowie i uczennice będą mieli szansę dojrzeć, ile zdołali razem dokonać. Zadbaj też o ich motywację do dalszych działań.

Siła informacji zwrotnej

Czy w swojej praktyce wychowawczej uwzględniasz dawanie każdej osobie w klasie informacji zwrotnej? Jeśli tak, wykorzystaj ją do podkreślenia tych kompetencji, które uwidoczniły się w twoich uczniach i uczennicach m.in. w czasie działań na rzecz innych. Jedną z trudniejszych rzeczy dla młodych ludzi jest zauważenie, czego właściwie się nauczyli, np. angażując się w projekt lokalny i do czego może im się to przydać w dalszym życiu. Dając informację zwrotną powiedz, co z twojej perspektywy szczególnie warto docenić u danej osoby (np. motywowanie innych do działania, pomaganie kolegom i koleżankom w ich zadaniach, wychodzenie z propozycjami rozwiązań). Dodaj, nad czym warto, żeby uczeń czy uczennica popracował/a przy okazji kolejnych przedsięwzięć (np. sposób, w jaki wyraża niezgodę na propozycje innych osób). Na koniec podsuń pomysł na to, jak w przyszłości może się rozwijać (np. kolejny klasowy projekt, zapisanie się do koła wolontariatu, poprowadzenie zajęć w domu kultury). Podziękuj za zaangażowanie. Postaraj się podkreślać potencjał do działania w informacji zwrotnej skierowanej do każdego ucznia i uczennicy w klasie. Dla jednych, którzy już mają za sobą wiele inicjatyw, to będzie docenienie ich dotychczasowej pracy. Dla drugich, którzy nie brali jeszcze udziału w większych działaniach na rzecz innych, to może być zachęta do spróbowania. Nie trzeba wiele, żeby znaleźć punkt zaczepienia. Przykładowo, jeśli jeden z uczniów lub uczennica opowiada o swojej pasji innemu i chce mu pokazać, jak się jeździ na desce, to w informacji zwrotnej możesz zauważyć tę pasję, powiedzieć, że jesteś pod wrażeniem energii, z jaką o tym opowiada i podsunąć pomysł darmowej lekcji dla zainteresowanych na szkolnym placu.

Działania specjalne – inspiracje

Nie jest ważne, jakie działania zdecydujesz się przeprowadzić z klasą i jaki będzie ich temat przewodni. Prawdziwie wzmocniające dla młodych ludzi będzie to, w jaki sposób wykorzystasz wychowawczo ten czas spędzony wspólnie nad daną inicjatywą. Możesz wybrać jakikolwiek pomysł na działanie specjalne przedstawiony w całym narzędziu. Możesz równie dobrze wybrać z uczniami i uczennicami inny niż pokazane w tym miejscu. A potem zastanów się, jak włączyć opisane poniżej wątki do całego przedsięwzięcia. Nie musisz pracować ze wszystkimi naraz. Jeśli czujesz, że na tę chwilę jesteś w stanie udźwignąć tylko jeden, świetnie! To nie jest „tylko”, ale „aż” jeden ważny element dający szansę na wzmocnienie Twojej klasy.

Pozwól wybrać klasie, czym się zajmie

Jeśli planujesz wspólne przeprowadzenie projektu lokalnego ze swoją klasą, pozwól jej zdecydować, jaki to będzie projekt. Nawet najprostsze działanie wychodzące poza szkołę wymaga zebrania odwagi, poświęcenia wolnego czasu i włożenia dodatkowego wysiłku przez zespół uczniowski. Dlatego jeśli uczniowie i uczennice będą czuć, że temat projektu został im narzucony, a oni nie mieli nic do powiedzenia przy wyborze, zaczniesz działanie z grupą zdemotywowaną, niechętną do podejmowania się zadań. To nie znaczy, że twoje zdanie się nie liczy, przedstaw również swoją propozycję tego, czym możecie się zająć. Ale spróbuj wysłuchać też propozycji padających ze strony klasy. Jeśli zdecydujesz się realizować projekt, który „wyszedł” od uczniów i uczennic, pokażesz, że ich słuchasz, liczysz się z ich zdaniem, wierzysz w ich osąd. Umacniasz w klasie poczucie sprawczości i branie odpowiedzialności za swoje decyzje.

Zaangażuj tych, którzy są mniej widoczni

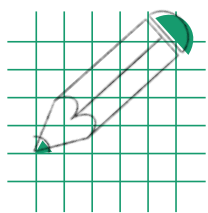
Realizacja uczniowskiego projektu skierowanego do społeczności lokalnej, to dobra okazja do włączenia tych osób z klasy, które nie grają tzw. pierwszych skrzypiec i nie angażują się w każdą klasową lub szkolną inicjatywę. Planowanie i przeprowadzanie działań lokalnych daje możliwość zaangażowania uczniów i uczennic o bardzo różnorodnych kompetencjach. Pozwala na wymyślenie różnych zadań, w których osoby o odmiennych temperamentach, zainteresowaniach czy doświadczeniu będą miały szansę się odnaleźć. Angażując do projektu lokalnego te osoby z klasy, które nie są najbardziej widoczne, prawdopodobnie dokładasz sobie pracy. W przeciwieństwie do tych „z pierwszego rzędu”, „piątkowych” mogą wymagać więcej uwagi z twojej strony, więcej pchania do przodu, motywowania, a nawet zrobienia czegoś na znacznie mniejszą skalę niż można by zrobić z wyróżniającymi się uczniami i uczennicami. Ale jednocześnie dla ucznia lub uczennicy, który dotąd nie był włączany w takie przedsięwzięcia albo dostawał mało znaczące zadania, udział w nim będzie znacznie większym pozytywnym wzmocnieniem niż dla tych, którzy na forum klasy radzą sobie najlepiej.

Przemyśl, jaka będzie twoja rola w projekcie

Zanim zaprosisz klasę do wspólnego działania, zastanów się, jak widzisz swoją rolę podczas takiego przedsięwzięcia. Odpowiedz sobie szczerze na to, ile czasu chcesz lub możesz na to poświęcić, jakie decyzje czujesz, że możesz oddać klasie, czy chcesz bardziej kierować od początku do końca działaniami czy wystarczy ci, że od któregoś momentu będziesz tylko monitorować, co robi grupa uczniowska. Jeśli określisz swoją rolę w projekcie przed jego startem, wyjdiesz do klasy z konkretnymi ramami współpracy i wprost powiesz np. co jest po twojej stronie, a gdzie jest samodzielność do działania po stronie uczniów i uczennic. Dzięki temu klasa będzie wiedziała, które zasady możecie wypracowywać razem (np. podczas spotkań projektowych można jeść i pić), a co jest nienegocjowalne (np. zapraszając osoby lub instytucje do współpracy w projekcie, klasa powinna mieć twoją zgodę na to). To da jej jasne ramy do działania, oszczędzi frustracji i rozczarowania, gdy miałyby się tego dowiadywać na dalszych etapach wspólnej pracy.

Patrz na grupę, nie tylko na projekt

Pracując z klasą nad projektem lokalnym nie skupiaj się tylko na zadaniach i celu, który macie razem osiągnąć. Potraktuj wspólne działanie przede wszystkim jako szansę na dokładniejsze przyjrzenie się poszczególnym uczniom i uczennicom, ich relacjom, sympatiom i antypatiom między nimi. Jak sobie radzą ze stresem? Jak ze sobą rozmawiają? W jaki sposób się ze sobą nie zgadzają? Co robią, gdy pojawi się przeszkoda na ich drodze? Jakie zachowania w grupie obserwujesz na poszczególnych etapach projektu i co one mogą znaczyć? Zachowując wrażliwość na to, co się w grupie dzieje w czasie pracy nad projektem, możesz wykonać dużo ważniejszą wychowawczą pracę niż samo np. zorganizowanie pikniku rodzinnego. To szansa na pokazanie klasie na bieżących sytuacjach jak np. radzić sobie z konfliktem w zespole, jak z kimś się nie zgadzać nie urażając go, jak ustalać wspólne zasady obowiązujące w grupie i ich przestrzegać.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Powiedz nam...

Ćwiczenie ma zaprosić do refleksji nad tym, jak się czujemy, gdy mamy na coś wpływ i gdy ktoś liczy się z naszym zdaniem. Ma również pobudzić klasę do myślenia, co może zmieniać sama w swoim otoczeniu, w co sama może się angażować.

Czas trwania: 30 min

Materiały i środki dydaktyczne: arkusz z przygotowanymi pytaniami, cukierki w różnych kolorach

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-5

Przebieg ćwiczenia:

1. Usiądź razem z klasą w kręgu. Powieś lub połóż w widocznym miejscu plakat, na którym każde pytanie będzie miało inny kolor. Poniżej przykład. W miejscu dostępnym dla wszystkich umieść miskę z cukierkami o różnych kolorach. Ważne jest, żeby kolory cukierków odpowiadały kolorom umieszczonym na plakacie.
2. Wyjaśnij klasie, że teraz każdy i każda z was wybierze sobie pytanie do odpowiedzi. Wybór będzie odbywał się przez cukierki – wybierając określony kolor cukierka decydują, na które pytanie będą odpowiadać. Podkreśl, że nie ma złych odpowiedzi, chcesz poznać ich własne zdanie, jak coś czują.
3. Daj możliwość odpowiedzi każdej osobie. Również ty weź udział w rundzie. Jeśli coś dla ciebie jest niejasne, możesz krótko dopytać, czy dobrze rozumiesz mówiącego.
4. Na koniec podziękuj za udział. Podkreśl, że wszystkie odpowiedzi są dla ciebie tak samo ważne, bo pozwalają lepiej poznać, zrozumieć każdego i każdą z nich. Zaznacz, że dla ciebie jest ważne, żeby mieli poczucie, że ich zdanie się liczy, że mają moc i możliwość, żeby się angażować i współdecydować o tym, co ich otacza.

Informacja zwrotna: Zapytaj klasę, jak się czuje po tym ćwiczeniu. Na które pytania odpowiedź nasuwała im się szybko? Które pytania były trudniejsze? Z czego to wynikało?

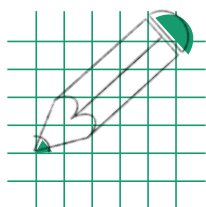
Zwróć na to uwagę:

- Ćwiczenie pozwala rozeznac się w tym, jak myślą poszczególne osoby w klasie, jak oceniają swoją zdolność wpływania na otaczającą ich rzeczywistość. Może być punktem wyjścia do głębszej dyskusji na ten temat (Na co mam wpływ? Jak mogę go mieć?) albo do zaplanowania większych działań, np. klasowego projektu skierowanego do społeczności lokalnej.
- Ćwiczenie może dać tobie jako wychowawcy lub wychowawczynie materiał do refleksji nad swoją pracą – jak mogę zwiększać poczucie wpływu u mojej klasy podczas naszej lekcji? Na co jestem gotowy/gotowa w tym zakresie, a na co nie? Jak ja pokazuję, że liczę się ze zdaniem mojej klasy?
- Pytania można w ćwiczeniu modyfikować. Ważne jest zadbanie o to, żeby były to pytania, które pozwalają zaistnieć na forum każdej osobie w klasie. Np. zamiast stwierdzenia „Powiedz nam o swojej przygodzie

z wolontariatem”, lepiej dać „Powiedz nam o tym, które działania w wolontariacie wydają ci się najbardziej wartościowe” – w ten sposób nie wykluczysz tych osób w klasie, które dotąd nie miały doświadczeń z wolontariatem.

POWIEDZ NAM:

	w jakiej sytuacji czułaś/czuleś że masz na coś wpływ...
	jak się czujesz, gdy ktoś liczy się z Twoim zdaniem...
	jak pokazujesz, że liczysz się ze zdaniem drugiej osoby...
	co możesz zmienić w okolicy samodzielnie...
	w jakie działania wolontariackie chciałbyś/chciałabyś się zaangażować i dlaczego...

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Moje zdanie się liczy!

Celem ćwiczenia jest pobudzenie refleksji nad dostępnymi dla młodych ludzi formami partycypacji obywatelskiej na forum lokalnym, przedstawienie wybranych i zachęcenie do spróbowania jednej z nich. Ćwiczenie ma wzmocnić poczucie sprawczości uczniów i uczennic poprzez pokazanie, w jaki sposób mogą mieć wpływ na to, co się dzieje wokół nich.

Czas trwania: 45 min

Materiały i środki dydaktyczne: tablica/flipchart, post-ity, długopisy

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 6-8

Przebieg ćwiczenia:

1. Zapytaj klasę, czym według niej jest „partycypacja obywatelska”. Odpowiedzi zapisuj na tablicy lub flipcharcie. Następnie odwołując się do poszczególnych odpowiedzi wyjaśnij, że partycypacja obywatelska to aktywny udział w wydarzeniach czy decyzjach, które nas jako obywateli i obywatelki dotyczą. Dzięki partycypacji obywatelskiej np. mieszkańcy i mieszkanki danej miejscowości mogą mieć wpływ na decyzje podejmowane przez władze lokalne. Jest wiele sposobów na to, jak można partycypować.
2. Podziel klasę na mniejsze zespoły, np. 3-4-osobowe. Poproś, żeby każdy zespół na post-itach zapisał, jakie sposoby partycypacji obywatelskiej zna. Dla rozjaśnienia możesz podpowiedzieć, że może spotkali się z tym osobiście, rozmawiano o tym w ich domach, widzieli ogłoszenie w przestrzeni publicznej, słyszeli w mediach. Przykłady: napisanie/podpisanie petycji, udział w debacie, udział w konsultacjach społecznych (np. dotyczących rewitalizacji rynku czy parku), zgłoszenie pomysłu do budżetu partycypacyjnego lub/i głosowanie na

pomysł w budżecie partycypacyjnym, zgłoszenie rekomendacji władzom (np. co do oferty sportowej dla dzieci i młodzieży), zgłoszenie rzeczy do zmian na stronie www.naprawmyto.pl, udział w spotkaniu rady gminy.

3. Po skończonej pracy w grupach zachęć uczniów i uczennice do przyklejenia post-itów w widocznym miejscu (tablica, flipchart). Podsumuj, co pojawiło się na post-itach, jednocześnie je porządkując.
4. Zaprosz klasę do dyskusji o tym, które z wymienionych sposobów na partycypację obywatelską są dostępne dla nich, w których mogą wziąć udział sami. Do których będą potrzebować wsparcia rodziców lub szkoły?
5. Na koniec podkreśl, że ich głos jako młodych osób jest ważny, bo tak jak i dorośli, reprezentanci poszczególnych grup są części społeczności, korzystają z tego, co wokół jest dostępne i mają prawo współdecydować, jak otoczenie wokół nich wygląda, co się w nim dzieje – szczególnie gdy są to sprawy, które dotyczą ich bezpośrednio. Jeśli masz możliwość zaproponuj takie inicjatywy, w które mogą się włączyć już teraz. Zachęć do wybrania jednego ze sposobów partycypowania i spróbowania go w najbliższym czasie. Może którąś z inicjatyw podejmiecie wspólnie jako klasa?

Informacja zwrotna: Po zakończonej lekcji podziękuj za udział. Docenź szczerą i otwartą uczniów i uczennic do dzielenia się swoimi spostrzeżeniami (szczególnie gdy pojawiły się krytyczne czy polemizujące ze sobą głosy co do tematu lekcji, poczucia wpływu). Zwracaj klasie uwagę, żeby wypowiadając się używała komunikatu „ja”, ty też go stosuj – może to być szczególnie ważne w sytuacji, gdy pojawi się dyskusja odwołująca się do tego, jak różne poczucie wpływu/sprawczości mogą mieć poszczególne osoby.

Zwróć na to uwagę:

- Klasie podzielonej na mniejsze zespoły może być trudno, szczególnie na początku, wymyślać pomysły na partycypację obywatelską. Dlatego monitoruj pracę grup, podchodź, możesz na początku nakierować.
- W klasie mogą pojawić się głosy, że bez sensu jest rozmawiać o tym, co mogą zrobić, skoro nic nie mogą i nikt nie liczy się z ich zdaniem, nie mają nic do powiedzenia. Jeśli usłyszysz, że tak się dzieje, warto w miarę możliwości pociągnąć ten wątek. Zapytaj, dlaczego tak uważają, z czego to wynika. Odwołaj się do klasy, co ona uważa. Co może sprawić, że będą mieć poczucie, że mają wpływ na to co się wokół nich dzieje.
- Jeśli pojawią się powyższe głosy będą mocno zauważalne w klasie, ostrożnie podejź do proponowania konkretnych inicjatyw partycypacyjnych na koniec lekcji. W takiej sytuacji ci z uczniów i uczennic, którzy uważają inaczej, na ten moment czują że nie mają wpływu, mogą źle zareagować na takie podsumowanie. Mogą poczuć, że ich zdanie nie jest ważne, udowodniane jest im na forum że nie mają racji oraz że i tak z góry była postawiona teza, forsowana za wszelką cenę. Wtedy bezpieczniej jest odsłuchać klasy, dlaczego tak uważa, z czego to wynika.

Bibliografia

Zajrzyj też do:

Tytuł materiału CEO	Link	Krótki opis
„Zmiennicy, czyli jak młodzi ludzie mogą wpływać na przestrzeń lokalną” (przewodnik)	https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/zmiennicy-broszura-do-pobrania	Zestaw materiałów pomagających zaplanować i przeprowadzić krok po kroku działania z uczniami i uczennicami w przestrzeni publicznej takie jak gra miejska, sprawdzenie funkcjonalności i bezpieczeństwa okolicy, sztuka uliczna.
„Rozegraj okolicę” (zeszyt ćwiczeń)	https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/rozegraj-okolice	
„Lokalni architekci” (zeszyt ćwiczeń)	https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/lokalni-architekci	
„Z(a)maluj na lokalnie” (zeszyt ćwiczeń)	https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/zamaluj-na-lokalnie	
„Młody Obywatel na sportowo”	https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/mlody-obywatel-na-sportowo-publikacja	Publikacja pokazuje, jak zrealizować uczniowskie działania lokalne dotyczące tematyki sportowej, m.in. jak zorganizować sportowe wydarzenie charytatywne, jak przywrócić do życia dawne gry i zabawy, jak debatować o sporcie w okolicy.
„Młody Obywatel rozmawia”	https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/mlody-obywatel-rozmawia-publikacja	Publikacja zawiera trzy pomysły na projekt uczniowski skierowany do społeczności lokalnej i pokazuje, jak go przeprowadzić krok po kroku: organizacja warsztatów przyszłościowych, zrobienie reportażu z sąsiadami i sąsiadkami, zapoznanie się z dowolną instytucją działającą w okolicy.
„Młodzi w Akcji. Przewodnik po programie”	https://mlodziwakcji.ceo.org.pl/przewodnik-po-programie-mlodzi-w-akcji	Przewodnik pokazuje, jak zaplanować i przeprowadzić razem z zespołem uczniowskim projekty takie jak: kampania crowdfundingowa, przywracanie do życia zapomnianych lokalnych historii i warsztaty przyszłościowe.
„Młodzi w Akcji. Refleksja”	https://mlodziwakcji.ceo.org.pl/nowa-publikacja-mlodzi-w-akcji-refleksja	Przewodnik pokazuje, jak zaplanować i przeprowadzić razem z zespołem uczniowskim projekty takie jak: kampania społeczna, działania związane z czytelnictwem, zmienianie przestrzeni publicznej w okolicy.

<p>„Młody Obywatel. Uczniowskie projekty na rzecz społeczności lokalnej. Pakiet edukacyjny”</p>	<p>https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/uczniowskie-projekty-na-rzecz-spoleczności-lokalnej</p>	<p>Na stronach 25-45 znajdują się scenariusze lekcji, które pozwalają wprowadzić klasę w tematy dotyczące społeczności lokalnej. Materiały dotyczące diagnozy lokalnej.</p>
<p>„Kolejny krok na szlaku współpracy”</p>	<p>https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/kolejny-krok-na-szlaku-wspolpracy</p>	<p>Publikacja zawiera odpowiedzi i scenariusze lekcji, jak przygotować klasę do współpracy z różnymi podmiotami w ramach działań lokalnych, np. z dyrekcją szkoły, z mediami, z władzami samorządowymi.</p>
<p>„Edukacyjny projekt uczniowski - wspólna sprawa! Jak angażować rodziców w realizację projektów uczniowskich.”</p>	<p>https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/jak-angazowac-rodzicow-w-realizacje-projektow-uczniowskich</p>	<p>Materiał wyjaśnia, dlaczego warto włączyć rodziców do lokalnych projektów uczniowskich i przedstawia wskazówki, jak to zrobić.</p>
<p>„Jak pielęgnować motywację podczas pracy w projekcie?”</p>	<p>https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/jak-pielegnowac-swoja-motywacje-do-pracy</p>	<p>Materiał skupia się nauczyciela i nauczycielce, podpowiadając jak zadbać o własną motywację podczas prowadzenia projektów z zespołem uczniowskim.</p>
<p>„Przybornik animatora kultury”</p>	<p>https://issuu.com/majadobiasz/docs/przybornik_animatora_kultury</p>	<p>Publikacja podpowiada, jak zrealizować lokalne projekty z obszaru kultury.</p>
<p>„Sztuka zaangażowania”</p>	<p>https://rezydencje.ceo.org.pl/aktualności/publikacja-sztuka-zaangazowania</p>	<p>Materiał wskazuje, jak włączyć elementy dotyczące sztuki do zajęć szkolnych.</p>
<p>„Notatnik kulthurralny”</p>	<p>https://issuu.com/majadobiasz/docs/notatnik_kulthurralny</p>	<p>W materiale znajdują się przykłady projektów uczniowskich z obszaru kultury.</p>

Autorki:

Bernadetta Bialek – nauczycielka dyplomowana języka polskiego oraz wiedzy o społeczeństwie, oligofrenopeda, pracująca Szkole Podstawowej nr 25 w Zabrze (wcześniej w Gimnazjum nr 25); od 2011r. współpracująca z Centrum Edukacji Obywatelskiej, autorka i współautorka materiałów edukacyjnych m.in. w projektach: „W świat z klasą”, „Rozmawiamy o uchodźcach”, „Poczytajmy”; mentorka w kursach e-learningowych. W pracy nauczycielskiej przyświeca jej zasada: „Uczymy się nie dla szkoły, lecz dla życia”; nominowana do Nagrody im. I. Sendlerowej „Za naprawianie świata”.

Greta Drożdziel-Papuga – absolwentka polonistyki (Uniwersytet Warszawski) i kulturoznawstwa (Uniwersytet Jagielloński). Od lat związana z edukacją, jako edukatorka, trenerka, autorka kampanii edukacyjnych. Prowadzi szkolenia i warsztaty m.in. z zakresu komunikacji, budowania zespołu, diagnozy lokalnej, pracy metodą projektu, wolontariatu – dla różnych grup wiekowych, dzieci, młodzieży, dorosłych. Autorka licznych materiałów edukacyjnych, które skupiają się na budzeniu radości z uczenia się, twórczego rozwiązania problemów, osłabienia rywalizacji, wyjścia z edukacją poza mury szkoły. Jako animatorka działała w szkołach, bibliotekach, domach kultury i na podwórkach. Współpracuje z Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacją Szkoła z Klasą, Fundacją na Rzecz Wspólnot Lokalnych Na miejscu, m. st. Warszawy.

Agnieszka Jarmuł – trenerka, animatorka. Współzałożycielka i prezeska Fundacji „5Medium”. Absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Szkoły Trenerów Organizacji Pozarządowych STOP. Prowadzi warsztaty dla młodzieży i dorosłych z zakresu edukacji medialnej, kulturalnej i obywatelskiej. Autorka materiałów edukacyjnych, konsultantka i mentorka szkolnych projektów. Pomysłodawczyni i koordynatorka licznych projektów edukacyjnych i kulturalnych. W 2019 roku otrzymała Nagrodę Okolicznościową Prezydenta Miasta Lublin za dokonania w dziedzinie upowszechniania kultury. W pracy trenerskiej najważniejszy jest dla niej dialog oraz uważność.

Judyta Ziętkowska – socjolożka (Uniwersytet Warszawski) i absolwentka kursu trenerskiego Szkoły Trenerskiej Organizacji Pozarządowych (STOP). Od 2010 roku w Centrum Edukacji Obywatelskiej zajmuje się programami wzmacniającymi aktywność lokalną młodych ludzi („Młody Obywatel”, „Młodzi w akcji”, „Działasz.pl”) i podnoszącymi świadomość wyborczą („Młodzi głosują”, „Latarnik wyborczy”). Autorka i współautorka kursów internetowych, scenariuszy zajęć i publikacji (w tym o prowadzeniu procesu grupowego w zespole uczniowskim).

Centrum Edukacji Obywatelskiej to największa edukacyjna organizacja pozarządowa w Polsce. Przy jej wsparciu nauczycielki i nauczyciele wprowadzają do szkoły metody nauczania i tematy, dzięki którym uczennice i uczniowie angażują się w swoją edukację i lepiej radzą sobie z wyzwaniami współczesnego świata. Prowadzimy programy, które rozwijają wiarę we własne możliwości, otwartość oraz krytyczne myślenie, uczą współpracy i odpowiedzialności, zachęcają do zaangażowania w życie publiczne i działania na rzecz innych. Proponowane rozwiązania opieramy na ponad 25-letnim doświadczeniu, wiedzy eksperckiej i współpracy z praktykami. Z naszego wsparcia korzysta około 20 tysięcy nauczycielek i nauczycieli oraz dyrekcje kilku tysięcy szkół z całej Polski.

Publikacja „Wychowanie to podstawa. Materiały dla nauczycieli i nauczycielek.” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa

www.ceo.org.pl

Projekt graficzny i skład:

 RZECZYOBRAZKOWE

